

Óvás!

Tisztán tojás sárgájából készített

SZAPPAN

kapható kizárólagosan csak

LATZKOVITS A.

férfi-divatüzletében

Budapest, IV., váci-utca 22. sz.

(Nemzeti szálloda épület.)

Ezen általam 15 évvel ezelőtt feltalált a tisztán tojás sárgájából készült szappan használatát azon különös előnnyel jár, hogy az arczóbort felírísítt, s azt természetes üdőségében megtartja. Minden más — hasonló elnevezés alatt forgalomban levő gyártmány — szappantálalványomnak győze utánzata, melynek sárga színe festék által — mesterséges uton lesz előállítva. Gyártmányom minden egyes darabja czégetmet és aláírást viseli.

4501

Rozitska Ármia, Budapest.

Könyvkiosztó és kőta-lyézet

KÖNYV HAVONKÉNT 70% KEDVEZŐ ÁRRA

Erzsébet - körút 41. szám.

Hirdetéseik elfogadnak a kiadó-hivatalban, Budapest, IV., egyetem-utca 4. sz. a.

Gyár: MOSONBAN; (alakult 1856).

KÜHNE E.

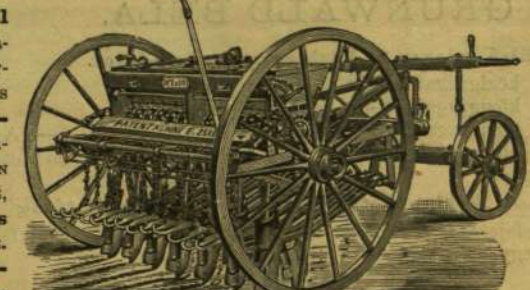
gazdasági gépgyára

Főraktár: BUDAPESTEN, VI. váci-körút 21.

Ajánlja a t. gazdaközönségnek az általán kedvelt népszerű és több mint 10,000 példányban elterjedt páratlan munkát végző egyedül valódi

„Hungaria Drill“ sorvetőgépeit,

„BALANCE“ Hungaria Drill (Wabrosch szabáldalma) legjobb sorvetőgép a hegyes vidékre. Szorvetőgépeket, saját és ABERDIN rendszerre szerint, egyes, kettős és hármas ekéit. LAACKE-féle szántóföld- és rétboronait.

Rosták (új Triumph szelelt magtároló) konkolozók, szecskavágók, repavágók, darálók, kukorica-morzsolók és egyéb gazdasági gépek és eszközök nagy készletben mindenkor raktáron. Árjegyzék kíváratra bérmentve

Sternberg A. és Testv.

Hangszer-Ipar

Budapest, kerepesi-út 36

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

HÖLGYEK FIGYELMÉBE!!

A legújabb és legkifinomott, Dr. Haebbron-féle arcztisztító kenőcs és bőrszépítő szappan ára nagy tégely 60 kr., kicsi 35 kr. szappan 35 kr. Kapható Budapest Török József gyógyszer. és az ország jobbhirű győgytáraiban.

VÉGHLESI

VERA

FORRÁS

Hazánk legtisztább, legolcsóbb és legjobb szén-savdús, égvényes savanyúvize, Véghles-Szalattán, Zólyomm. mindig friss töltésben kapható a budapesti főraktárban: Erzsébet-körút 56. szám alatt, továbbá fűszerüzletekben és vendéglőkben! Telefon összeköttetés. Számos raktár a vidéken.

Különös figyelemre méltó!

A hírneves dr. Forti-féle

sebtapasz,

Központi küldeményező raktár Budapestben:

TÖRÖK JÓZSEF

gyógyszerés uradl Király-utca 12. sz.

Bécsben: Pilehan Xav. Ferenc a régi cs. kir. tábori gyógyszerárban, István-ter 1. sz. Dr. Girtler gyógyszerárban, Freing 7. sz., Scharrer Konrad gyógyszerárban, Mariahilfer-utca 72. szám, Fritz G. és R. Bräunerstrasse 5. sz., Raabe Bruno I. Bickenstrasse 1. Droguistának. Pérgában: Fürt József gyógyszerárban, Porc 1071. Grószban: Nedved A. gyógyszer, a Múzeum Budapest: Fajkiss József gyógyszer, a nagy Kristóf-hoz. Ios N. gyógyszerárban, V. ker. Nádor-utca 3. sz. Buday E. városi gyógyszerárban, városbázter 9. sz. Pillich F. gyógyszer, Doróly-utca 9. sz. Urbán J. király-utca 98. szám. Krieger György Kálmán-ter, Barna Zsigmond marokkói utca 3. továbbá Thalmyer és Seitz, Nádor-utca 10. Kochmeister Fr. utódnál, Nagy korona-utca 32. Neruda Nándor, hatvani utca 7. sz. Droguistának. Telkes J. udvari gyógyszerész a városban. Vlassek E. gyógyszerésnél a Kristinavárosban, Janos-ter, Dr. Szabo B. gyógyszerész Vízváros, fő-utca, Moldoványi J. gyógyszerárban, Vízváros, fő-utca. Eisdorfer G. gyógyszerárban. Tabán-b. (Ráczváros) Palota-utca és Dévay Széllőy J. gyógyszerárban, Kristinaváros, Károlyi-utca sárlán. — Továbbá roklítanak a következő városok gyógyszerárjaiban: Ason: Aragón, Balaton-Füreden; Balassa-Gyarmaton; B.-Csabán; Berettyó-Ujfalun; Debreczenben; Dunaföldváron; Egerben; Eperjesen; Ersekújvárott; Eszéken; Győgyrősen; Győrött; H.-Hadháson; Kanton; Jászberényben; Kálozin; Kaposvárott; Karcagban; Kassán; Késmárkon; Kis-Várdán; Komáromban; Léván; Losoncban; Mész-Kövesden; Mész-Kásonyban; Mész-Kovácskán; Miskolcon; M.-Becskereken; M.-Kantán; M.-Károlyban; M.-Károlyban; M.-Szombaton; M.-Várdon; M.-Eggyháza; Nagy-Kállón; Pakson; Pécsen; Pozsonyban; Putnokon; Rimaszombatban; Rozsnyón; S.-A.-Ujhelyen; Sopronban; Sümegben; Szatmárban; Szarvason; Szegeden; Sz.-Férvárott; Székelyhádon; Szentendrén; Székesfehérváron; Tatabányán; Tapolcán; Témavárott; Tésén; T.-Ujfalcon; Tokajban; Tolmán; Tornaalján; Ungvárott; Václon; Varannón; Veszprémben; Villányon; Zilahon; Zircen; Erdélyben; Brassón; Deesen; Fogarason; Kolozsvárott; Kérd-Vásárhelyen; M.-Vásárhelyen; N.-Szebenben; Szepi-Szt.-Győgyön; Szászvároson; Vajda-Hunyádon.

Óvás! Sebtapaszom bevezetésénél hamisításokról óvunk. Csak akkor valószínűleg tekintendő, ha minden csomag győgygőrlén védjeggyel, a használati utasítás pedig azonosítva van vonása hasonmással (facsimile) el van látva. Főképp még arra is ügyelendő, hogy a használati utasítás a pesti könyvnyomda részvénység-társaság nyomás.

Ezen kitűnő hatás, nem eléggé ajánlható győgytapasz készítője Forti László Lak.: Budapest, I. ker., Nádor-utca 3. sz.

Legjobb és Leghíresebb

Pipere Hőlgypor

La VELOUTINE

Különleges Részor

CH. FAY, ILLATSERÉSZ,

PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

1891. szept. 177. sz. 1891. szept.

BUDAPESTI SZEMLE

a M. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszt

GYULAI PÁL.

TARTALOM:

Egy francia követség keleten. (I.) — Huszár Imrétől.

Az aranyvaluta bevezetése Németországban. (II.) — Pisz-tóry Móról.

A törökök és a Balkán népek. — S.-i. A.

Jonatsch György. (II.) Regény Meyer F. K. után, németből. — S. M.

Költmények: Bál után... Góbi Imrétől. — Az új görög dalnok. Byron után, angolból. — Spóner Andoról.

Egy kis család. Rajz. — Tutsek Annától.

A földrajzi helyzet szerepe a városalapításokban. — Hanusz Istvántól.

Értesítő: Kazinczy Ferenc levelezése. Második kötet — n. — Rígal E.: Alexander Hardy et le théâtre français à la fin du XVI. et au commencement du XVII. siècle. — r. — Bubic Zsigmond: Cornaro Frigyes, velencei követ jelen-tései Buda várának 1686-ban történt ostromáról és vissza-vételéről. — d. — Jókai Mór: A tengerszemű hölgy. Regény. — i. — Nyitól levél a szerkesztőhöz. — Lederer Bélától. — Hibaigazítás.

Megjelen évenként 12-szer 10 lapos füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

Franklin-Társulat

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapestben.

37. SZÁM. 1891.

BUDAPEST, SZEPTEMBER 13.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt fél évre — 6.

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4.

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3.

Külföldi előfizetésekre a postai megfizetési táblázat szerint csatolható

GRÉVY GYULA.

1813—1891.

A z a férfi, kinek e hó 9-ikén Mont-sous-Vaudreyben történt elhunytát jelenti a táviró, négy év óta azok közé a csendes emberek közé tartozott, a kirkól senki nem beszélt, holott megelőzőleg világtörténeti szerep jutott neki. Grévy Gyula, az 1878—1887 közti időszakban a francia köztársaság elnöke, meggyőződés szerinti republikánus volt, fölrüházva a republikánusok erényeivel, de híján azok hibáinak. Hazaszerető, szigorú erkölcsű, egyszerű életmódú, de higgadt, megfontoló, minden túlzástól és heveskedéstől idegen. Kár, hogy a republikánusok nagy erényét, az erkölcsbeli szigorúságot, csupán önmagával szemben gyakorolta; szívósága, mely nem engedte, hogy másokkal szemben is hasonlóképp járjon el, gyengeséggé fajult. S ez okozta vesztét. Még emlékeztethünk, hogy a balszerencse egy Wilson nevű vövel verte meg, a ki az állam-fővel való közeli viszonyát, a hatalmon levőkkel való összeköttetéseit önző, hasznosító célokra zsákmányolta ki, s oly botrányos üzemekbe keveredett, hogy, midőn utólról az igazságszolgáltatás sujtóló keze, annak sulya nem csupán öt érte, hanem halálos csapást mért azokra is, a kiket ez üzemek türesével vagy épen elnézésével vádolt a közvélemény.

Grévynek, az állam fejének, nem volt szabad ily győgyeséggé esnie, s mert belesett, azért sem volt szabad az állam élén maradnia. Életének vezérelve volt a becsület, a puritán tisztaságú jellem, s mégis erkőlestelen üzemeknek esettáldozatul, noha tudta minden ember, hogy azokban része, sőt azokról talán tudomása nem volt. Igazi tragikum. Nem csak bukott államférfi lett, de egyuttal erkőlesi halott is, csak azért, mert nem volt meg benne az a zord erély, mely Junius Brutussal még a saját fiait is kivégezteté.

Bukásának e disztelen volta

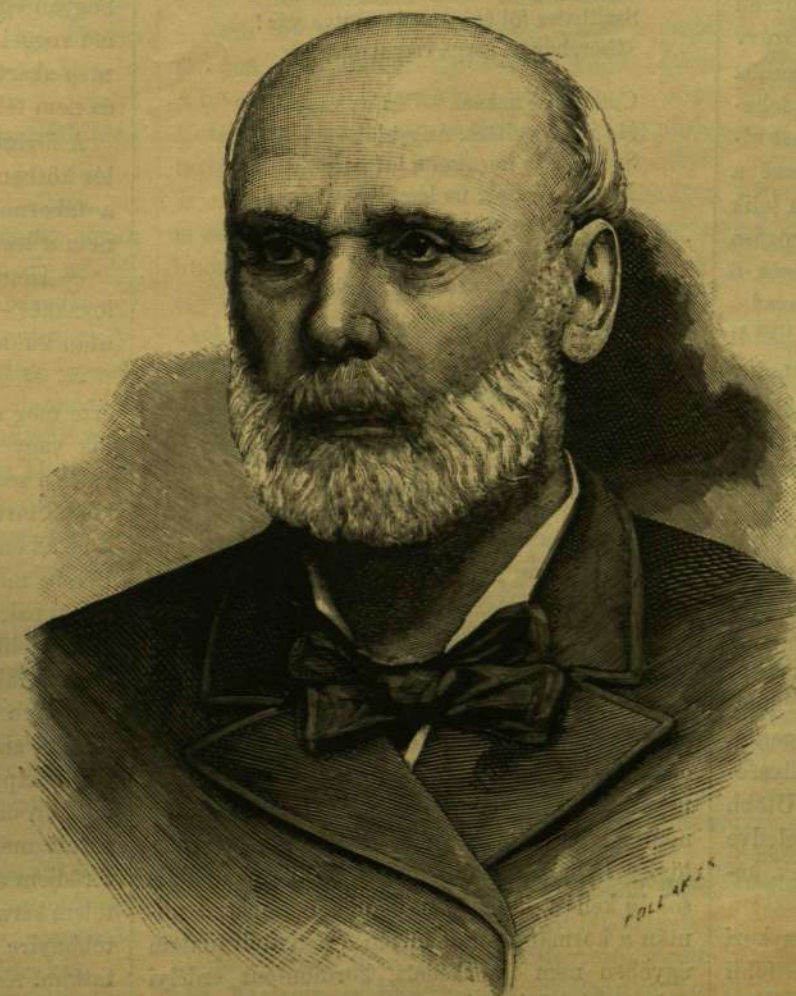
azonban nem teheti a történelmet igaztalanná érdemei iránt. Ez érdemek, különösen a köztársaság megszilárdítása körül, kétségtelenül nagyok. S nem is szorítkozna pusztán elnökösödésének idejére. Ő már 1848-ban betérészté az ő róla nevezett javaslatot, melynek lényege abban állt, hogy a francia köztársaság ne válasszon örökös elnököt, vagy legalább ezt az állást ne általános népszavazással, hanem a nemzetgyűlés többsége által töltsse be, s tegye akármikor megszüntethetővé, s a végrehajtó hatalmat ruházza a felelős kormányra. S az 1848-iki republikánusoknak elég okuk volt megbánni, hogy ezt az indítványt el nem fogadták, midőn utóbb az elnökök választott Napoleon Lajos, a suffrage universelle segítségével a köztársaságot megbuktatá s magát császárnak választatá.

De később, Mac Mahon elnöksége alatt is főként a Grévy éberségének volt köszönhető, hogy

Chambord gróf trónra juttatásának kísérlete, még mielőtt a végrehajtás stádiumába jutott volna, meghiusult. Kilencz évig tartó elnöksége alatt pedig két ízben menté meg Franciaországot s vele talán a világrész békéjét; egyszer Gambetta idejében, a mikor ez a revanche eszméjét oly megdöglőtellenül terjeszté, hogy csak Grévy békepropagandája tartá vissza Németországot a fegyverfogástól; másodszor a Schnäbele-ügy idején, mikor Goblet, Freycinet, Boulanger és még két miniszter a hadsereg mozgósítását már el is határozták s Grévynek, mint elnöknek, határozott tiltakozásra kellett hozzá, hogy a nevezett kísérlet meg ne essék.

Grévy nem volt valami ragyogó tünemény Franciaország újabb történetek egén, de szelíd fényes jótékony hatással volt nemzetére s különösen abban az időben, midőn a fölkaklatott szenvedélyek uralmának föllökerekedésétől minden pillanatban tartani lehetett, egy oly mérséklő és engesztelő szellem, mint az övé, valóságos szükségesség volt Franciaország élén.

Grévy Gyula élete nem ismeretlen e lapok olvasói előtt. Több ízben volt alkalmunk bemutatni arczképével együtt. Ez alkalommal tehát ez életpályának csak főbb vonásaira s az utóbb történetekre szorítkozhatunk. Grévy 1813-ban, aug. 15-ikén a Jura-departementnak ugyanazon helységében született, a melyikben most, a világtól visszavonulva, örök álomra hunyta szemét. Egyszerű földmivelő szülőknek volt a gyermeke, de korán nyilatkozó tehetsége megnyitá előtte a tudományos pályát, Párisban elvégezte a jogot s 1837-ben már ügyvéd volt, még pedig csakhamar a legkeresettebbek egyike, ki különösen a politikailag üldözöttek védelmében alapítá meg hírnevét. Az 1848-ki forradalom idején Ledru-Rollin kinevezte szülő-megyéje kormánybiztosává, hol annyira megnyerte a rokonszenvet, hogy az alkotmányozó nemzetgyűlésbe képviselőnek választották. E minőségében tette már említett híres indítványát, mely

GRÉVY GYULA.

A „Franklin-Társulat“ kiadásában Budapestben (Egyetem-utca 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

PASTEINER GYULA.

A MŰVÉSZETEK TÖRTÉNETE.

A LEGRÉGIBB IDŐKTŐL NAPJAINKIG.

352 ábra a szövegben.

MÁSODIK VÁLTOZATLAN KIADÁS.

Eddig megjelent az I—X. füzet. — Ára egyenkint 60 kr.

A teljes munka folyó 1891. év végéig 10 füzetben egyenkint 5—6 iv terjedelemben fog megjelenni. Egyes füzetek nem kaphatók.

A „Franklin-Társulat“ kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

KERESKEDELMI SZÓTÁR

A M. T. AKADÉMIA ÁLTAL KIKÜLDÖTT SZAKBIZOTTSÁG KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTETTÉK

BALLAGI MÓR ÉS GYÖRGY ALADÁR.

A M. T. AKADÉMIA KIADASA.

I. NÉMET-MAGYAR RÉSZ.

Eddig megjelent az I—VII. füzet. — Ára egyenkint 40 kr.

Az egész munka (német-magyar és magyar-német rész) 50 iv terjedelemben f. 1891 év végéig fog megjelenni 10 füzetben. Egyes füzetek nem kaphatók.

azonban 643 szavazattal 158 ellenében megbukott. A december 2-ki államszínnyel ellen ő is tiltakozott, minek következtében börtönbe is került, de csakhamar kiszabadult, s a politikától visszavonulva, egész 1868-ig hivatásának élt, mint a párisi ügyvédi kamara elnöke. A mondott évben s a következőben is a kormány jelöltjével szemben nagy többséggel ismét képviselővé választották s egyike lett amaz öt képviselőnek, kik a császárság ellen oly hatalmas oppozíciót fejtettek ki.

A császárság bukása után ellene nyilatkozott a diktatura föllállításának s új alkotmányozó gyűlés összehívása érdekében emelt szót. A Bordeauxban ülésező nemzetgyűlés 1871 febr. 17-én elnöki székére hívta meg, s e tisztelet ő még négy ízben viselte egymásután, miglen 1873-ban, midőn a jobboldal egy képviselőnek elnöki rendutasítása ellen tiltakozott, az elnökségről lemondott s azt újból megválasztatása után sem fogadta el. De az 1876-ban választott nemzetgyűlés megint őt választotta elnökévé, — 462 szavazattal 6 ellen, — s e minőségében ő tartá elhunyt régi barátja és pályatársa, Thiers köztársasági elnök fölött a gyászbeszédet.

A köztársaság elnökévé Mac Mahon tábornagy visszalépése után, 1879 január 30-án választott hét évre, 1885-ben pedig újabb hét évre. Elnökségének egész idejét a külhatalmakkal való béke föntartására s belül a köztársaság megerősítésére igyekezett fölhasználni, s a történelem tanbizonyoságot tesz mellette, hogy nem is sikertelenül.

1887-ben a hirhedt Caffarel-Limousin-féle rendjel-pör tárgyalásai folyamán kiderült, hogy Wilson, Grévy veje, nemcsak a rendjelekkel való üzérkedést folytatta a legarczátlanabb módon, hanem magas állásokat, engedélyeket, szállítási megbízásokat is kieszközölt azoknak, a kik ezért busásan megfizették. S még súlyosabb beszámítasúvá tette ez üzemeltetést azzal, hogy mindezeket az ügyeket az Elysée-palotában, apósa hivatalos helyiségében végezte, s levelezéseit a köztársasági elnökség pecsétjével látta el. Grévy eltávolítá ugyan vejét közeléből, de bűnösnek még akkor sem hitte, mikor ez több terhelő levelet a pörös iratokból elszakasztott s másokat tett helyökre. Ezt fölötté zokon vették Grévytól s Clémenceau, a radikális ellenzék vezére, egyenesen fölszólította, hogy hagyja el elnöki székét. Grévy erre azt válaszolta, hogy ő a hatalom birtokához nem ragaszkodik, kényszerítésnek azonban lehetetlen engednie, mert ezzel oly precedenst alkotna, mely könnyen válhatnék végzetessé a köztársaságra. Mindaddig tehát, míg nem lelik meg olyan formáját a dolognak, hogy távozása ne nélkülözze a teljes önkéntesség jellegét, ő állásában marad. Csak a midőn a kormány lemondott s egész Franciaországban nem akadt számbavehető ember senki, a ki új kormány alakítására elfogadta volna kezéből a megbízatást: csak akkor jelentette be 1887 decz. 1-én kelt üzenetében lemondását. De még akkor is hitte, hogy törésre nem kerül a dolog s az utolsó percig késett az üzenet átküldésével. Csak mikor a kamara félre nem érthető módon tudtára adta, hogy várja a lemondást: akkor szánta rá magát a keserű pohár kiürítésére.

Másnap olvasták föl az okmányt a törvényhozó gyűlésben. Mind a két kamara a legmélyebb hallgatással, mondhatni hidegen fogadta, s Grévy elnök még aznap elhagyta az Elysée-palotát s szerény magánlakásba költözött. Utóbb szülőhelyére vonult s ott is hunyt el, elfeledve tán még azoktól is, kik egykor környezték, kegyeit keresték és élvezték.

Így halt meg a francia köztársaság egykori elnöke. Elmondhatni fölötté a minden földi dicsőségre oly nagyon rá illő régi igazságot: Vanitatum vanitas!

VIDÁM BARÁTI KÖRÖK.

Lejár az élet úgy a hogy,
A nóta napról-napra, fogy.
Öreg özigány már nem tanul,
Csak húzza öntudatlanul
A régi dalt. — Ki érti meg?
A lég körülte oly hideg.
Nincs kedv sehol, nem kell a nóta már,
«Cserebogár, sárga cserebogár!»

Csak húzza folyvást, esendesen,
Nem rándul arca, lelke sem
Hevül ma már, eszrekedő
Húron jár újja reszketőn.
Összhangzanak még a hűrok,
A nóta sír, keserg, zokog...
Hej! hogy elmúl minden, miként a nyár,
«Cserebogár, sárga cserebogár!»

Csak húzza még a régi dalt,
A nemzedék régen kihalt,
Mely hallgatá: — az asztal áll,
De kéz pohárt rajt nem talál,
Baráti kör lett szegletes,
Hálóra pók ott helyt keres...
Kedély kihalt, nincs bűjdosó pohár!
«Cserebogár, sárga cserebogár!»

Kuplé, keringő járja most,
Virágot part iszapja mos.
Hitvány pehely magasba száll,
— Szelek vizsik — s helyet talál.
Magasba, hol egykor sasok
Nézték a felkelő napot...
Hunyó nap hint ma halovány sugárt!
«Cserebogár, sárga cserebogár!»

Hasznót keresnek, — osztalék
Ma már a fő! — A pusztá lég
Nincsen kiadva még, pedig
Azt is részekre szelhetik!
Nagy lenne cursusa — hiszem,
Nem is drágálná senki sem...
Részvényt a légre, venne sok kufár!
«Cserebogár, sárga cserebogár!»

Részvényt az Isten! Ég s pokol
Ma aközis börtön honol.
Vehetsz amaból, ebből is;
S ha lelketed szűrné tövis,
Ragaszsz reája flastronul
Arany-papirt, s megnugthatol...
Szállhat szél égi, az út nyitva vár!
«Cserebogár, sárga cserebogár!»

Csak húzd nekem, — én az vagyok
Ma is, ki voltam. Angyalok
Szállnak le hozzám, s intenek
Maradj te csak, ne légy beteg!
Szeress te hön embert, s hazát.
A jó Isten annyit csak ad,
Mitől meglet kezében a pohár!
«Cserebogár, sárga cserebogár!»

DÖMÉNY JÓZSEF.

ERDÉLYI NAPJAINK.

1849.

Nyomban a Vágvonat erőszakolása előtt parancsot kaptam, hogy a már nagyon megromlott lóállomány kiegészítése céljából Szegedre siessek, hol az erdélyi hadak főparancsnoksága által odaig szállított pótlókat, — remundákat, — átvegyem. Hogy a lovak Kolozsvárról vagy Szegedre küldettek, azt elhittem, de hogy odaig valósággal el is jutottak volna, abban ugyancsak kételkednem kellett. Bem tábornok nem volt az az ember, a ki tulajdon érdeke melőzésével bajba keverje magát. Neki magának is sok ló kellett, különösen pedig ágyúfogat, s miután a kormány annak idején a lókitviteli tilalom ügyében nem intézkedett, körmonfont erdélyi szász atyánkfiai, mint afféle számító kereskedő emberek, eziről vásárolták össze a különféle

lovakat, melyeket aztán a magyar határon túl az ellenségnek drága pénzen eladogattak.

Szegeden senki sem tudott Erdélyből oda érkezett lovakról valamit mondani; meglehet, hogy uthan vannak; jó lesz elibük vagy egyenesen Bemhez menni, stb. Midőn aztán, holmi üres tanácsok helyett, az állomási parancsnokságtól határozott utasítást kértem: azt kaptam válaszul, hogy ilyesmivel nem szolgálhat, cselekedjem belátásom szerint.

Üres kézzel, vagyis lovak nélkül, már csak azért sem akartam visszatérni, mert embereink lovai minden nagyobb roham után megsántultak, és az ezred maholnap végképen elmarad, ha gyorsan kellend mozogni.

A határszélén azt hallottam, hogy a sereg zöme erősen szorítja az oroszokat, mások meg azt beszélték, hogy Lüders és Grotenhjelm huszszoros túlereje ellen a mieink legfeljebb ha három hétig tarthatják magukat.

Ily ellentétes hírekkel szemben nagyon bajos volt kitalálni, kinek van igaza. Déván 8-ik huszárezredbeli sebesült tisztet találtam, kik minden szépítgetés nélkül oda nyilatkoztak, hogy idegen segítség nélkül a magyar ügy vesze van. Az osztrák sereggel könnyen lehetne végezni de nem így az oroszokkal, kik a legügyesebb német eredetű tábornokaikat és seregük színe-javát küldték Erdélybe. Görgeitől az oroszok nem félnek, ezzel majd végez Paskievics, míg Bemmel másképen állanak a dolgok.

E hírek hallatára azonnal útra keltem, hogy a fővezért a pótlóvak kiadására felkérjem. Utközben észrevettem, hogy itt a háború nagyobb elkeseredéssel és minden kímélet nélkül foly, míg a Királyhágón innen ilyesminek nyomát sem igen láttam az ember.

A Piski felé vezető úton orosz hadi foglyokat kísérő gyalogsággal találkoztam. Az oroszok hosszú köpenyeikben alig tarthattak lépést a székely bakákkal és szemmel láthatólag nagyon ki voltak merülve.

— Előre, te kutyafejű tatár! szolt az egyik komé, emberét a puská szíval hátra ütve.

— Nem szégyenli kend ezt a nyomorult beteg embert így megrugdálni?

— Nem beteg ez, uram! Láttam volna csak, hogyan egyengette magát, mikor végig mentünk ma reggel egy oláh falun. Ott az atyafaknak meg akarta mutatni, hogy még ember a talpán, és nem fél a maga árnyékától.

A fővezért harmadnap találtam meg menetelés közben. Vezérkari főnöke azonnal bejelentett a tábornoknak, ki egy rossz szürke gebén ülve, nem a legszívélyesebben fogadott.

— Hogyan kívánhatnak a magyar urak tölem lovakat! — mondá Bem francia nyelven, miután küldetésem célját elmondtam.

— Megkaptam a hadügyminiszter parancsát; erre még nem válaszolhattam. Kozák lovat adhatok vagy kétszázat, de ezek nem huszárok alá valók. Csodálom, hogy önök nem tudnak az osztrákoktól lovakat elvenni; pedig Görgei serege erősebb az enyimmél. Annyi emberrel én már régen Bécsbe mentem volna, még pedig ezeltől másfél hónappal. Most elkéstem vele; az osztrákok kivonták legjobb katonáikat Olaszországból, és mihelyt a császár Galiciából Felső-Magyarországba vonul, százötven vagy kétszáz ezer emberrel, Görgeit egy-két hét alatt megsemmisíti. Én ezt már ezeltől két hónappal megjósoltam, meg is irtam Kossuthnak, ép úgy mint Görgeinek, de egyik sem hallgatott meg. Görgei még azt is izente, hogy ne törődjem az ő dolgaival. Hanem lovakat, azt tud tölem kérni! Adnék is, ha volna. Lássam, útegeimbe többnyire az osztrákoktól elfogott lovakat állítottam. Az ember úgy segít magán, a hogy lehet.

Bem még egyet-mást kérdezett tőlem, de szavaiból azt vettem ki, mintha a magyar sereg

viszonyairól, különösen pedig Görgei viselt dolgairól jól lett volna értesülve. A többek közt azt is felemlítette, hogy azon esetre, ha Görgeit az oroszok tönkre teszik, ő seregét Oláhországba, onnan pedig Törökországba vezetendi.

— Kossuth nem tud Görgeinek parancsolni, ez az egész, — mondá Bem lovagló ostarával nagyot huzván a szegény szürke fejére, a nélkül, hogy csak meg is mozdult volna.

— Én nem értem a minisztereket, de különösen Mészáros, ki, mint régi katona, tudhatná, hogy valamely hadsereg fővezére csak úgy lehet hasznára az országának, a kormányának engedelmeskedve, tulajdon akarátját csak a csatatéren érvényesíti.

Mindezeket Bem oly hangon mondta, mintha azt akarta volna, hogy szavai egy harmadik személy által a helyes címhez jussanak. Értésére adtam, hogy én, mint csapattiszt, csak nagyon ritkán fordulok meg a főhadiszálláson. A miniszterekkel pedig sohasem érintkezem. A Bécsbe való előnyomulást magam is kivihetetlennek tartottam, mivel a nagy-sarlói ütközet után az oroszok már Morvaország szélén, Hradischban állottak s esetleg visszavonulási vonalunkat hatalmukba keríthették volna, mielőtt még a Duna balpartján levő csapatjaink hozzánk csatlakoznak. A mi Görgei engedetlenségét illeti, erre nézve teljesen osztottam ugyan Bem nézetében, de azzal a különbséggel, hogy a felmerült nehézségért én első sorban egészen más embereket kárhoztattam.

A tábornok kíséretében levő törzstisztek tanácsa folytán, az éjszakát a főhadiszálláson töltöttem, nehogy visszafelé egyedül lovagolva, pórul járjak valamely oláh faluban. A főhadiszállás ez alkalommal a szabad ég alatt ültötte fel sátrait: Bem utazó-kocsijában szokott hálai, mert heves csuszajokban szenvedve, a tábori tűz melegét el nem bírta. Az előrsi őrszemek felállítását mindenkor maga rendelte el, nehogy ezért más valakit illessen a felelősség. A kocsi körül egy század székely gyalogság őrizte «Bem apó» álmát és minden negyedórán jelentés jött az előrsők parancsnokától, melyet a vezérkari főnöke vagy ennek helyettese intéztek el. Két órakor éjfél után három Mátyás-huszárból álló őrzület két erősen megkötözött oláh parasztot kísért a táborba. Kémek voltak, kik Fredericks orosz tábornoktól levelet vittek a Deésen álló osztrák csapatok parancsnokához. A levelet hönük alatt viaszszal odatapasztva találták meg náluk.

A netán rögtöni szükséges intézkedések elrendelése céljából, a vezérkari főnök jónak találta Bemét álmából fölkelteni, kinek az oláhoknál talált levelet átadta. A tábornok egy tábori lámpásnál elolvasta a hosszú levelet, melynek tartalma, a mint utóbb megtudtuk, az események tovább fejlődése folytán tárgyalanná vált.

Néhány percz múlva ismét elesendesült minden. Az elfogott oláhokat a gyalogság táborában lévő főporkolálnak adták át további rendeltig.

Bem már kora hajnalban talpon volt s különféle csapatparancsnokokat rendelve magához, ezeket szóbeli utasításokkal látta el.

A főhadiszálláson lévő erdélyi uraktól hallottam, hogy a tábornok fontos parancsait többnyire élő szóval szokta kiadni. A elindulás reggeli 7 órára volt kitűzve, előbb azonban az elfogott oláhok fölött kellett hadi törvényszéket tartani, nehogy az őrizetükre szükséges legénység a szolgálattól elvonassék.

A haditörvényszék szabad ég alatt ült össze, dobokra rakott deszkákra, asztal gyanánt egy nagy láda szolgált, melyben a főparancsnokság irományai és parancskönyvei voltak elrakva.

Az egész eljárás alig vett egy órát igénybe, mert a vádlottak bevallották, hogy őt ezüst

forintért a kérdéses leveleket, melyek biztonság okáért kettős példányban átadattak nekik, az orosz tábornoktól továbbítás végett elvállalták, azonkívül azt is bevallották, hogy az előtte való napon, mint favágók a magyar tábor előtt járva, ennek megérkezéséről, az oroszoknak, nemkülönben, az osztrák parancsnoknak hírt adtak. A hadbíró előterjesztésére, a két oláhot kötél általi halálra ítélték; miután pedig Bem az akasztásokat utálta, előre látható volt, hogy ez alkalommal is kötél helyett, golyóval fog a kivégzés megtörténni.

Az ítélet természetesen a főparancsnoknak lön jóváhagyás végett rövid uton bemutatva. Bem, ki az egész idő alatt vezérkari főnökével értekezett, azt izente első hadsegédje által, hogy az ítélet ügyében személyesen fog megjelenni a haditörvényszéknél. És így is lett, mert a tábornok nem sokára fölkereste a meg együtt ülő urakat.

— Hadd lássam a delikveneket, — monda német nyelven, Tóth alezredeshez fordulva. Az örök elővezették az oláhokat.

— Hiszen ezt a két szamarat már ismerem. Szebenben Bánffy megbotoztatta őket, a miért a németeknek éjszakának idején hírt vittek. Ugyan kérdezze meg csak az egyiket, alezredes úr, vajon hány botot kapott Szebenben.

— Az oláh azt vallotta, hogy egyenként 50 botot kaptak — felelé az alezredes. Ugyanazt vallotta a másik oláh.

— Miután a kezembe jutott levél nekem nagyon érdekes felvilágosítást nyújt Heydte német ezredes állásáról, a halálos ítéletet ezennel feloldom, de az ötven botot harmincezzel olyformán toldom meg, hogy azon esetre, ha még egyszer ilyesmire vetemednének, minden további szó nélkül főbe fognak lövetni. Az ítéletet föl kell előtűtük még egyszer olvasni, a többit majd elvégzik a székely káplárok.

Nyolcezra járt az idő, midőn Bem seregével elindult. Rendhez és pontossághoz szokott szememmel örömmel néztem az egyes csapatok felvonulását. A tüzéségnek a pompás fogatain meglátszott, hogy a fővezér beczéztet kedvenze. Minden egyes tiszt a maga helyén, s midőn a vezényszavak elhangzása után a trombitó megszólalt, még a legszigorubb bíráló sem talált volna emberben vagy lóban hibát.

Nem így nézett ki a lovasság, habár a csatatereken mindenütt derekasan helyt állott. A huszárság, — értem a régi huszárság, — zöme Erdélyben hamar elveszett. A székelység hősiess tartása, tuluság és nem mindenkor eszelyes erőmegfeszítésekre unszolta őket; de maga Bem is abban a nézetben volt, hogy a régi magyar huszár mindenre használható a világon, és nem egy alkalommal gyalog rohamokra használta fel őket. Az erdélyi hadak gyalogsága az öreg urnak szemefénye volt.

Hol van az a huszártiszt Görgei táborából? — kérde Bem, Gosztanyi őrnagyhoz fordulva, — hadd mutassam meg neki a világ első gyalogságát: a székelyeket. És ebben igaza is volt. Mióta az osztrák hadsereg fennáll, soha oly egbe kiáltó hibát el nem követtek, mint a székely ezredek eltörölésével. Bem székely zászlóaljait még a porosz Nagy Frigyes is megbámulta volna. Azóta se láttam oly gyönyörű «emberanyagot» egy tömegben. Minden egyes emberen meglátszott, hogy nemcsak fegyverében, de tulajdon testi ügyességében és páratlan bátorságában is bizik. Zászlójuk foszlányai arról tettek tanúságot, hogy a legénység mindig ott járt, hol a halál legrémesebb aratása folyt.

— Mondja meg Görgeinek, — mondá Bem, miután az utolsó székely zászlóalj is elléptetett előtte, — hogy nem irigylem tőle veres-sapkáit. Ezeknek az embereknek mindegyike egy hős, «un héros», soha sem láttam őket hát-

rálni még a tizszerez tulerő előtt sem, s a kit ezek megtámadnak, annak meg kell hálnia, ha tiz élete volna is!

A székelyek megtartották osztrák fekete frakkjaikat a rózsaszínű hajtokákkal, s a világgért sem akarták a barna honvéd atillákat fölvenni. Bem eleinte erőszakolta a dolgot, de utóbb rájött, hogy a székely katona sokat tart a külsőségekre, és egyelőre csak úgy tartja magát igazi katonának, ha a fehér szíjakat és a fekete fecskefarkú frakkot továbbra is megkaphatja. Bem minden egyes zászlóalj előtt levette kopott kalapját, és hol «jó napot», hol pedig «jó reggelt» kívánt nekik, mit a székelyek harsány éljenekkel viszonoztak.

Nem hiába panaszkodott Urbán, — az úgynevezett «komisz» Urbán, — hogy a székely gyalog-ezredek elpártolása miatt vesztett Erdély. Az oroszok soha sem várták be a székelység szuronytámadását és csak akkor mozgogtak szabadabban, ha a magyarság soraiban a végzetes fekete frakkot nem látták.

Egy darabig még elkísértem a sereget, de kilencz óra felé, a tábornok maga is azt tanácsolta, hogy hazafele induljak. Gosztanyi őrnagy szívessége folytán minden egyes helység nevét írásban megkaptam, melyen keresztül bátran mehetek.

A magyarországi és erdélyi hadak közti ropant különbség okát sokáig nem bírtam megérteni, míg végre hosszú évek elmúltával rájöttem, hogy minden sereg typusa többnyire az illető fővezér jellegét mutatja.

Ketséget nem szenved, hogy Bem nagyszerű seregét a magyarországi szomorú események demoralizálták, és a legnagyobb hiba akkor lön elkövetve, midőn a kormány Bemet Erdélyből erőnek erejével a magyar sereg élére akarta állítani. Oly sereg, a milyen Bem alatt az osztrák-orosz egyesült csapatokat nem csak féken tartotta, hanem majdnem minden alkalommal meg is verte, soha többé nem lesz együtt.

Régi honvéd.

1848/49-KI EMLÉKEK.

A szabadságharc emléktárgyainak kiállításából.

Bem József.

Bem József, az erdélyi hadak fővezérét a szabadságharc lefolyása alatt a szerencse csak ritkán hagyta cserben, a miért nevéhez még századok múlva is a dicsőség és a győzelem emlékei fognak fűződni. Amde mi tagadás benne, lángeszű hadi terveinek kivételét Bem a fegyverforgatáshoz gyermekkorától hozzá szokott népfaj katonáira bátran rábízhatta.

Bemnek soha sem voltak tanulatlan újonczai, hanem legfeljebb fiatal katonái, kiket két heti táborozás után öregebb bajtársaiktól alig lehetett megkülönböztetni.

Hol van a föld valamennyi hadseregében a székely gyalogoszhoz hasonló katona?!

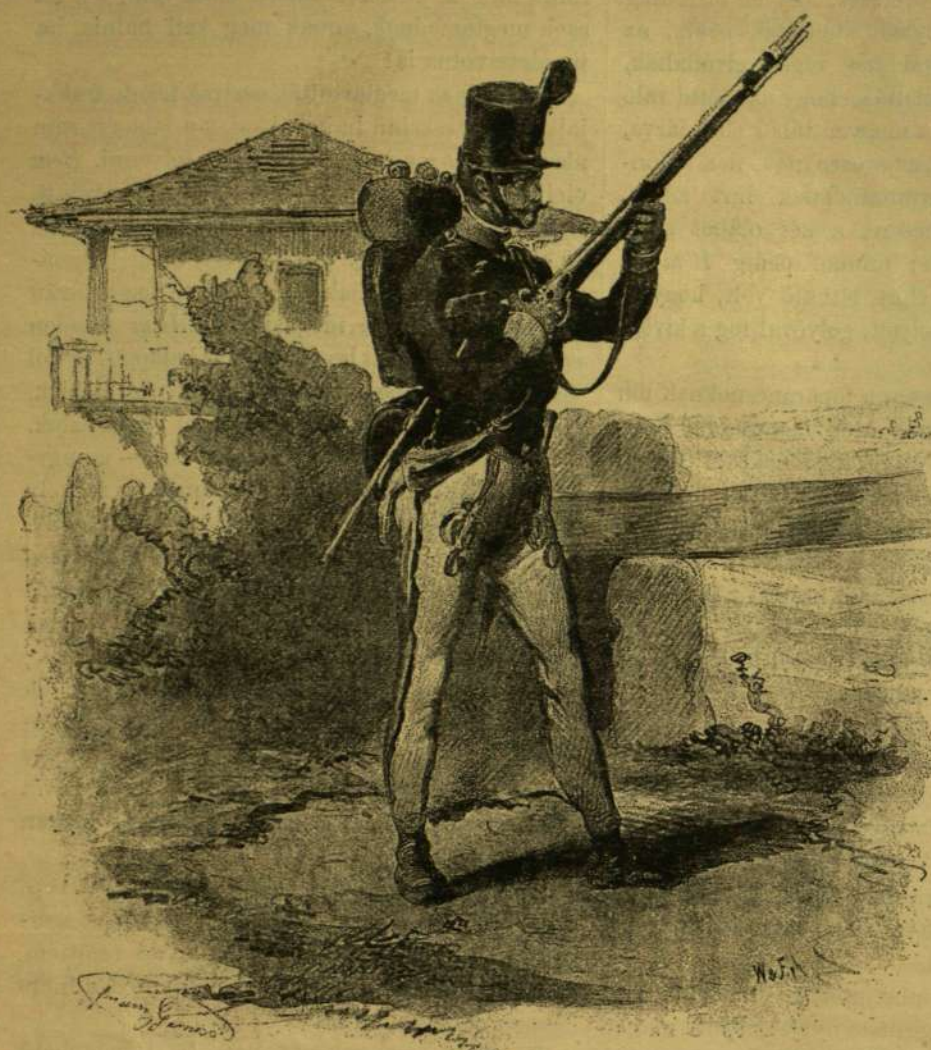
És a góbkék Bem apó tört német szavait mindenkor megértették, soha őt cserben nem hagyták.

Midőn Oláhországból már az utolsó orosz katona is átjutott Erdély földjére, a székelyek azzal vigasztalták Bemét, hogy a muszkának ott künn nincsen rezervája, az itt levőkkel meg majd ők bíznak el.

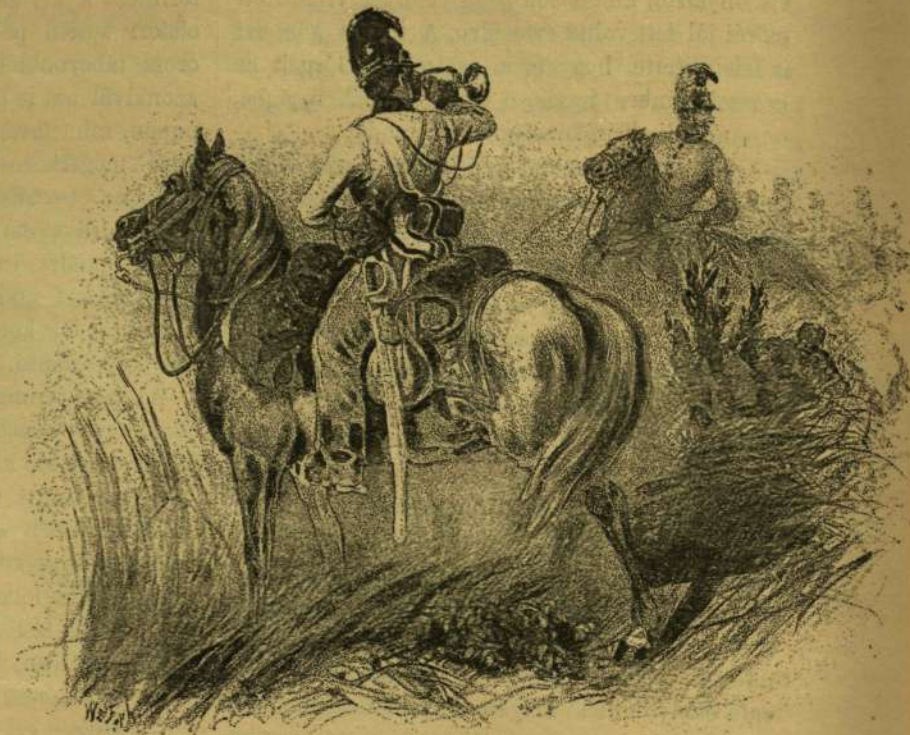
Pedig ezek tizenketten voltak egy ellen. Mindamellott az egyenetlen harc nem végződött csúfosan. A két szövetségese nagyhatalom katonái, az oláh fölkelők pusztításai és a szász alattomos működése, végre óriási kiüzedelm után erőt vettek a sok véres csatában és utközetben megtizedelt honvédsapatokon.

Az erdélyi hadsereg a sebesültek, betegek és hadifogságba jutottak kivételével teljesen megsemmisült. Fegyverét senki sem tette le az ellenség előtt.

Midőn Bemét az utolsó órában az összes magyar hadak fővezérévé kinevezték, az Aradra szorult magyar kormány férfiai nem tudták, hogy az erdélyi hadsereg nem létezik többé;

Határőrvidéki gyalog katona. (Székely határőrvidéki gyalogos.)

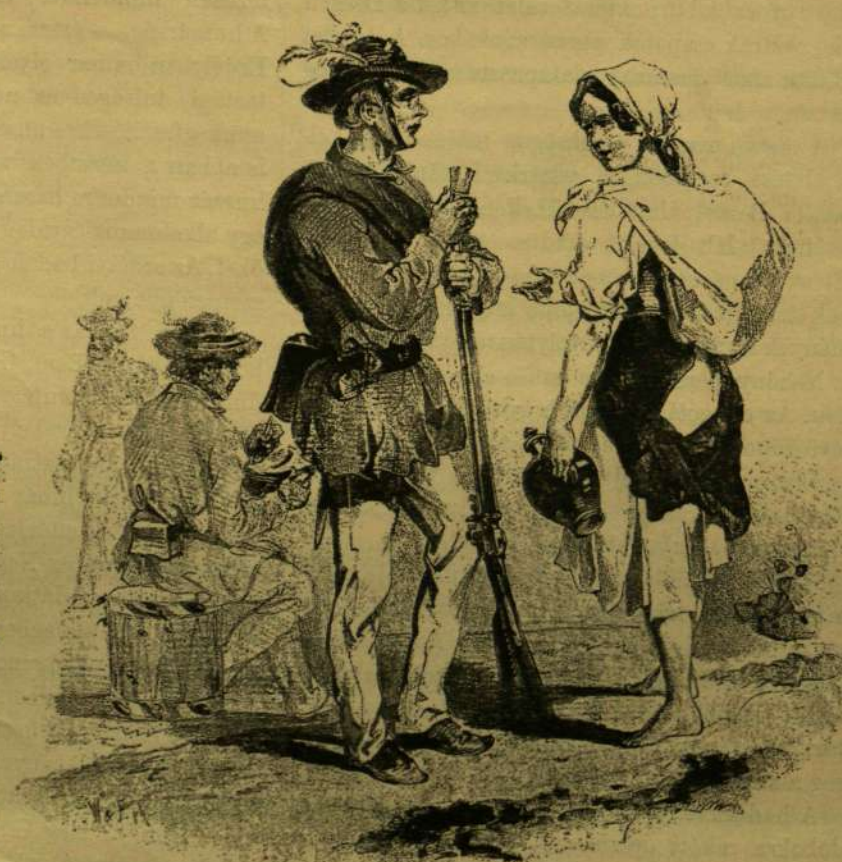
Osztrák könnyű lovasok (svalizserek). Trombitás és tiszt.

Osztrák gyalogosok menetelés közben.

Orosz gyalogos és doni kozák az inváziós hadseregből.

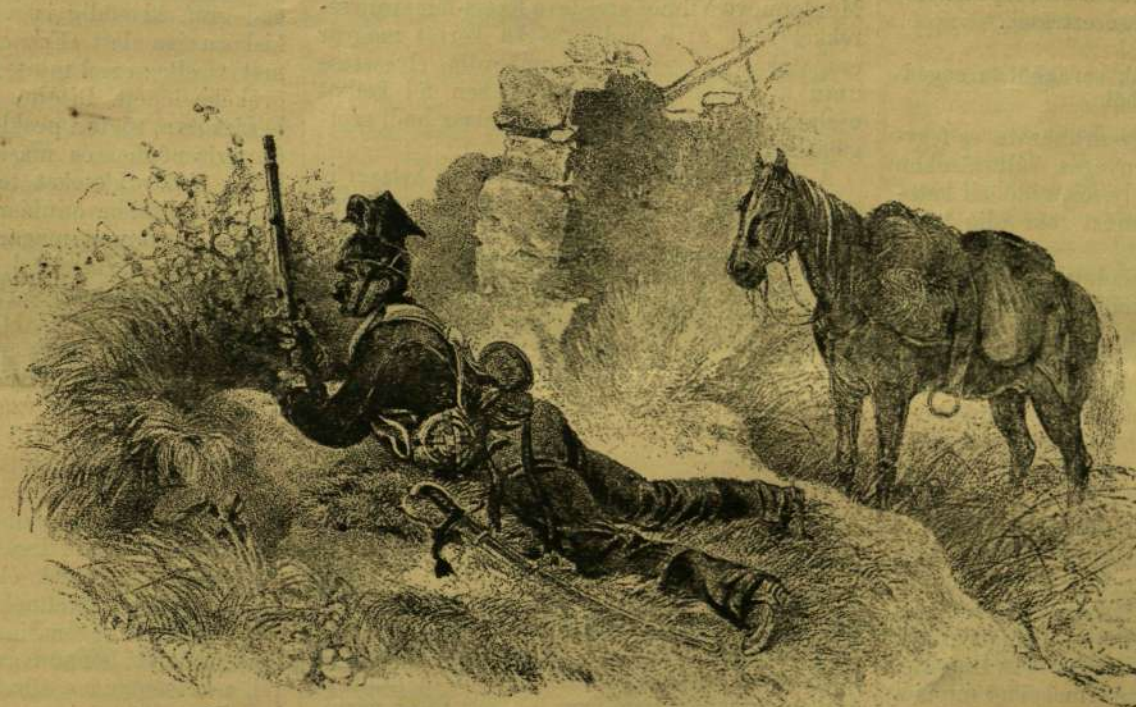
Hurbán-csapatbeli legénység a táborban; tót markotányosné.

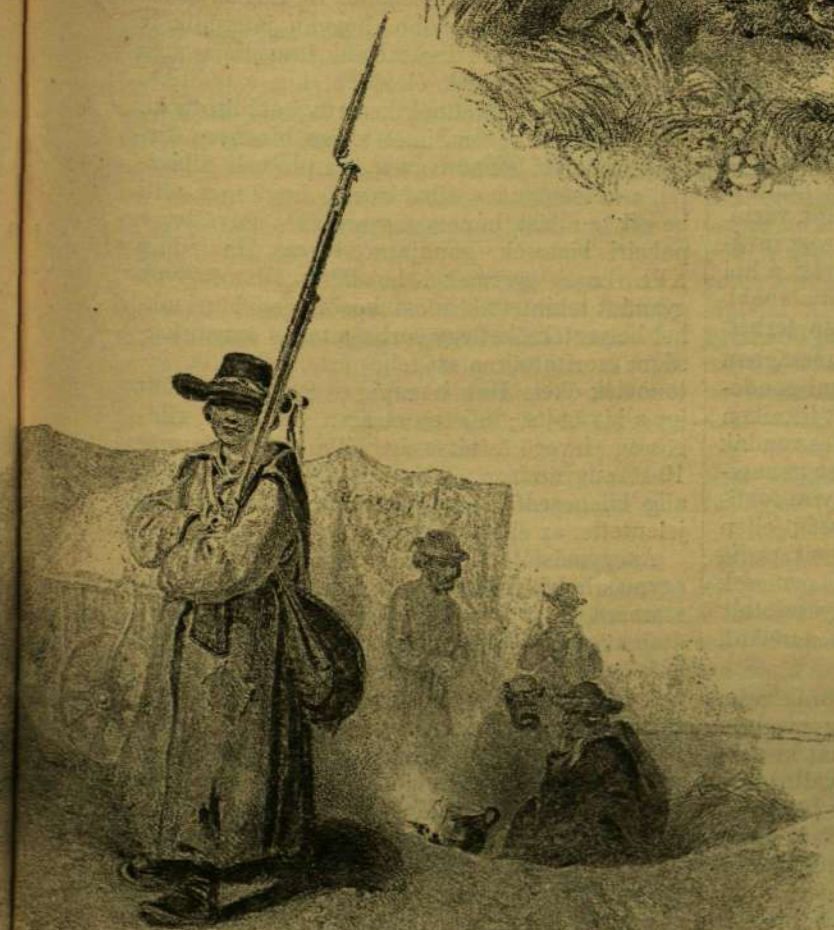
Tiszt és közember Hurbán felsőmagyarországi tót szabadcsapatjából.

Szerezsán legény és határőrvidéki tiszt.

Osztrák dzsidás előőrson.

Hurbán-csapatbeli legény őrsége a táborban.

Osztrák vadászok.

viszont a vitéz tábornok sem ismerte a magyar sereg helyzetét, és különösen arról nem volt tudomása, hogy azon időben, midőn *Temesvár* alatt a főparancsnokságot *Nélc* vette, 250 ezer orosz és 180 ezer osztrák katonával szemben, a magyar sereg. — Komárom őrségét kivéve, — legfeljebb 80 ezer emberrel jelenhetett volna meg a csatánál, mihez azonban még ama körülmény is járult, hogy ezen haderő nem volt együtt, hanem az ország különféle részeiben egymástól elszakítva állott.

Bem *Temesvárnál* nem vette számításba, hogy itt egészen más elemekkel rendelkezik, mint a minők Erdélyben voltak a keze alatt; *Dembinszky* figyelmeztetéseit pedig teljesen mellőzve, a katasztrófa bekövetkezését akarván és tudván kívül is siettetette.

A dicső vezérnek eddigéig ismert sokféle arcképe között mindenestre legjobb azon miniatúra aquarell festmény, mely az 1848/49-iki szabadságharc emlékei kiállításán látható, és melynek másolatát itt bemutatjuk. Kíváncsok lennének, hogy Bem tábornok ezen arcképe a nemzeti múzeum számára megszerzettek.

Képek az 1848-49-iki osztrák seregből és segédszolgálatból.

Az osztrák hadsereg egyenruházata és fegyverze 1849 óta oly lényeges változásokon ment keresztül, hogy némely, azon időbeli katonákat ábrázoló képeken most már alig lehet elismerni.

Az 1849-ben Bécsben kiadott és most a szabadságharc emlékeinek kiállításán látható képek bemutatják mindazon csapatok alakjait, melyek a hadjárat alatt ellenünk harcoltak.

Az osztrák kormány annak idején a lombard-velencei királyság helyőrségeiben leginkább a horvát határőrségi ezredeket tartogatta, melyeknek ott jó hasznát is vette. Az úgynevezett *grancsárok* tulajdonképpen a török határszélek oltalmára állítottak fel, de már azon időben is sok bajt okozott engedelmességük a bécsi Hofkriegsrathnak, a miért aztán lassanként az országból ki is vonattak. Olaszországban mai napig is emlegetik a horvát katonákat, és sok helyen, különösen Mantua, Peschiera és Legnano vidékén az asszonyok síró gyermekeiket ma is a »croati«-kkal ijesztetik. — A határőrségi gyalogság a maga régi szervezeten értékes katonai anyag volt, de már mint önálló csapat elvesztette külön jellegét s a többi ezrekhez hasonlít, a milyen például a szintén határőrségi zászlóaljából alakult mostani *Jellasics* gyalogezred. A *grancsárok* 1849-ig barna, rövid frakkot és kék magyar nadrágot viseltek. Hajtókáik többnyire rózsaszínűek voltak. Bem legvitézebb katonái a székely határezredek, a régi egyenruhát a rózsaszín hajtókával, kevés kivétellel mindvégig megtartották; de sohasem volt eset red, hogy a barna, rövid frakkos székelyek Urbán vagy Lüdres katonái előtt megátráltak volna.

A császári vadász zászlóaljak és ezredek 1849-ben vörösruha rövid fegyverekkel voltak ellátva. Galamb-szerű egyenruhájuk és kalapjuk csak a szabásra nézve változtak. Akkoriban csak a tiroli, cseh és alsó-ausztriai vadászcsapatok voltak még, most már magyar vadászzászlóaljak is vannak. 1849-ben aránylag kevés vadászzászlóalj harcolt ellenünk. *Radezky* sehogyan sem akarta őket Olaszországból elbocsátani, hol nagy hasznukat vehette. Szélaknánál ismerkedtünk meg legelőször az osztrák vadászokkal, de *Aulich Ernő* és *Sándor-bakái* előtt meg kellett hátrálniuk.

Az osztrák gyalog seregeket felszerelése szintén nagy változásokon ment keresztül. A szabadságharc alatt a császári sereg az annyira meg volt terhelve, fegyvere oly gyarló és megbízhatatlan volt, hogy a könnyű felszereléssel mozgó honvéd csapatok e részben nagy előny-

ben voltak. Mintán a magyar hadseregben négy egykori gyalogszezred (*Sándor, Porosz herceg, Wasa, Ernő*) majdnem teljes számban szolgált, és felszerelésük, nemkülönben egyenruhájuk is nem változott: megkülönböztetésül az osztrák gyalogság csájkóján kétféle kiterjesztett fehér szalagot viselt, a mint ezt képkönyvben láthatjuk. Mindamellett gyakran nagyon sajnós félreértések fordultak elő, a midőn honvéd csapatok ellenségnek vélt tulajdon sorsgyalogságunkra is tüzeltek, mihez még azon körülmény is járult, hogy a német vezényszóhoz szokott honvéd sorsgyalogságnál is mindvégig németül kellett vezényelni. A téli hadjárat alatt, midőn a még kevésbé harcizott honvédszászlóaljak helyett folyton a magyar ügyhöz pártolt sorsgyalogságot kellett használni, az elért siker nagyobb része csakugyan ez utóbbiakat illette.

Az osztrák könnyű lovasság — *huszár, dzsida és chevauzeleg* (szvaliszér) és *dragonyos*, — 1849-ben nálunk csak ez utóbbi három fegyvernem által volt képviselve. A képkönyvben látható *chevauzeleg*-ek 1858-ban megszűntek; helyettük néhány dzsida és dragonyos ezred lón felállítva, míg a nehéz lovasság: cuirassierek (vértések) helyett a huszárokat és dragonyosokat szaporították meg. A képen látható szvaliszér a báró Kress tábornok nevét viselő ezredből való, melyben a szabadságharc előtt több jeles lovassági tisztünk, u. m. Rohonczy Lipót, Perecz, stb. szolgáltak. Az ezred olasz legénységének egy része hozzánk szegődött; de külön csapatot nem képezhetvén, a különféle huszárezrekhez lón beosztva. A világi fegyverletétel után Gyulán az oroszoktól gróf — utóbb herceg — Montenuovo Vilmos ezredes a Kress-féleszvaliszerekkel vette át a hadifogságba került magyar csapatokat. Az ezredet Lombardia elvesztése után a békeszerződés értelmében föl kellett osztálni és legénysége azonnal olasz hadi szolgálatba lépett.

A dzsidosok egyenruhája 1849 óta kétszer is megváltozott, jelenleg újra a régi lengyel főveget viselik, de dzsidaik többé nem használják. Magyarországon 1848/49-ben öt dzsida ezred harcolt ellenünk, míg eleinte a fellázadt ráczok ellen, *Blomberg* ezredes vezénylete alatt, a *Schwarzenberg* herceg nevét viselő ezred nagyon derekasan viselte magát. Az orosz invázió-nális sereg két eredeti alakja: az orosz *gyalogos* és a *doni kozák*, most már egészen másképpen néznek ki, mint 1849-ben. Az orosz gyalogság akkoriban kovás puskát, hosszú, sötétkék daróc köpenyt és alatta durva vászon gatyát viselt. Nehéz, hegyes sisakját csak ritkán tette le, a midőn aztán tányéralakú kék tábori sapkát használt. A felszerelés súlyát — 63—65 fontot — puska nélkül csakis az ily roppant teherhez hozzá szokott emberek bírták el; de mozgékonyaságuk a harcban szintén azonoszerinti volt, a miért is szuronytámadást nem igen lehetett tőlük várni. A szigorú fegyelem dacára, mely az orosz invázió-nális seregben uralkodott, a gyalogság, a hol csak szeretett, még a leghasználatlanabb holmit is elvitte és ezzel is szaporította terhet.

A *doni kozákok* kissé túlzott esinosságban mutatja a kép, mert idomtalan, rosszul gondozott és koldus módra felszerázott lovaikon kívül, a kozákok maguk is piszkosak és rondák voltak. Paskievics herceg nem egyszer panaszkodott Miklós csárnak, hogy az annyira földicsért kozákságnak a magyar lovasság ellen semmi hasznát nem veheti, seregeiket pedig alig tudja fenntartani, mert a kozákok nemcsak a sereggel hozott zabot és szénát fogyasztották el, hanem a vidéket is teljesen kiélték, a nélkül, hogy ő azt megakadályozhatta volna.

Magyarországon mintegy 25 ezer kozák volt; de nagyobb összeitűközéseknél mindig megátráltak, mert a huszárság zárt rohamát ki nem tarthatták. Azóta a kozákság sok változásokon ment keresztül, de az 1876-iki török hadjáratban ugyanazon hiányokban szenvedtek, mint 1849-ben, és alig hiszünk, hogy erendő hibáikból valamikor kibontakozhatnak.

A képek közt látjuk még *Jellasics* hírhedt seregszámait, kik a bán fohadiszállásán testőri szolgálata voltak beosztva. Számszerint csak néhány száz emberből álló csapatot képeztek. Vépáros, rövid gallérú köpenyűk alatt szintén vörös, török szabású újast viseltek és hosszú török puskával, pisztolyokkal és késekkel voltak ellátva. Tiszteik — haram-basák — a legénység soraiból kerültek ki s többnyire teljesen nevelet-

len durva emberek voltak, kikkel a hadsereg többi tisztjei nem igen érintkeztek. Most már serezsának nincsenek többé, mert meg Radezky tábornagy oly véleményét adott róluk, mely hasznavehetetlenségüket bizonyította. Az utolsó serezsának 1850-ben küldték baba az olaszországi seregből.

A híres pánszál agítátor *Hurbán*, valami *Freysen* nevű osztrák őrnaggyal felső-magyarországi tótokból szintén egy szabadsapatot állított össze. Ezeket Guyon Nagy-Szombatnál alaposan megverte, úgy, hogy az egész hadjárat alatt nem tudták magukat többé összeszedni. Hosszú, fehér daróc szűrt és széles karimájú fekete tők kalapot viseltek. A csapat tisztjei többnyire cseh seregezekből kerültek oda, fegyvereiket Pozsonyból, illetőleg a bécsi fegyvertárból kapták. *Hurbán* maga ezredesi rangot viselt, míg a csapat katonái vezénylete *Freysen* őrnagyrá volt bízva.

VÁZLATOK A FRANCZIA FORRADALOM TÖRTÉNETÉBŐL.

Második sorozat.

Egykorú és a legújabb források után.

II.

A királyi árvak.

1795 június 8-án XVI. Lajos idős fiúve, a provenç-i gróf ép Veronában tartózkodott, a midőn hírelt hozták unokácsesének, a Temple fogoly árvaának halálát. A kis XVII. Lajos végre kilehelte lelkét kinzói körmei közt; a provenç-i gróf, ki eddig is a kis király fogsága és kiskorúsága alatt »Francziaország regense« címét viselte: ezzel mint *XVIII. Lajos*, a trón örökebe lépett. Bizalmasával, D'Avaray gróffal beárkózva, rögtön proklamációt szerkesztett a francia néphez és máskülönben is a legkomolyabb előkészületeket tette a Franciaországba való győzelmi bevonulásra. Fehér lovat kerestett ez alkalomra magának. Foglalkozott a koronázási szertartásokkal, meg akarta tükön hoztatni Párisból a szertartásra vonatkozó okmányokat, stb.

Nem sejtette, hogy messze van még az az idő, melyben a gondviselés szerepet enged számára hazája sorsa intézésében. Új nap támad s futja meg üstököszerű pályáját előbb Franciaország égen, mielőtt a királyság ősi liloma meg egyszer hajást eresztene. De míg ez bekövetkezik, nézzük előbb, hogyan játszódk le a forradalom egyik legsötétebb tragédiája, ama boldogtalan gyermek életében, kin a politikai boszú százados sérelmek keserűségét töltötte ki.

Az 1793. év végén Simon varga, bizonyos surlódások miatt lemondván a Temple-beli állásáról, a községtanács elhatározta, hogy nem tölti be ezt az állást, hanem a gyermeket fölvaltva a polgári biztosok gondjaira bízva. Ha eddig XVI. Lajos gyermekei legalább államfoglyok gyanánt tekintettek, most közönséges bűnösökkel helyezték őket egy sorba s teljes magánfoglyosra szorították, a szó teljes értelmében bebörtönözték őket. Hat hónapig és 8 napig maradt így a kis Lajos; teljesen elzárva a világtól, világosság, levegő és társaság nélkül, 1794 január 19-től ugyanazon év jul. 27-éig; s hogy ez az alig kilenczefél éves gyermeknek halálátételt jelentette, az előre tudható volt.

Az egymástól teljesen különválasztott testvérek egymás helyzetéről mit sem tudtak. XVII. Lajos számára Simon varga egykori lakását teljesen átalakították s egy szobára korlátozták, melyet erős zárral, vasláccsal, és vasjutókkal tetek mindenki előtt megközelíthetlenné. A közönséges, durva élelmézést napjában kétszer-háromszor egy kis lyukon át nyújtották be a fogolynek, egy korszó víz kíséretében, ki a kiürített edényeket ugyanoly módon juttatta vissza. Soha tűz a kandallóban, soha egy felgyújtott világ. Az ablakok alig engedték az égből tenyérnyi darabját látni, az éjjel rémséit nem volt elég előzni az ajtóval szemben levő tornácson felakasztott lámpa halvány sugara; soha a hat hónap lefolyása alatt e börtönt egyetlen egyszer sem szellőztették, a fogoly gyermekhez szólni a tanács képviselőin kívül mindenkinek tiltva volt.

Különös véletlenből ép XVI. Lajos halálának évfordulója napja volt az, melyen XVII. Lajos rendkívül szigorított fogságát megkezdte. Ez a

nap volt kezdete annak a betegségnek is, mely a gyöngye gyermek szervezetébe a halál csiráját oly korán beoltotta.

A kis herceg maga volt kénytelen fölvetni ágát és kisipőrné börtönét. De akár természetes hanyagságból, akár erőhiányból vagy eszűgességéből, a gyermek nem sokára elmulasztotta ezt tenni. Saját nővére írja, hogy lassanként elszokott a mosdástól is. Kérni soha semmit sem mert, öreinek már látása is megreszkettette, inkább lemondott legtermészetesebb szükségleteiről.

A Temple főszakácsa, a ki szemtanúja volt a gyermek siralmas helyzetének, rendkívül érdekes felvilágosításokat adott arról *Simien Despreauxnak*, XVII. Lajos életét tárgyzó, ma már felelet ritka művébe leendő felhasználás végett. »A fiatal herceg, — mondja többek közt, — nélkülözve a megszokott gondozást, undorító tisztatlanságba süllyedt. Karjai, lábai, lábszárai rendkívül megnyultak, teste egyéb arányai rovására; három daganata képződött, melyekre senki sem fordított gondot; egy a keze feje, egy a karon, egy a térdén. Ezekben csipős, mérges geny képződött, mely fölmarat húsát; nyakát valami var-féle emésztette, s szép világos gesztenyeszín haja, — úgyiszlóván, bele-nőtt a genyűd sebekbe. E mindjobban elmérgesedő és vakarás által feljúló bajokhoz még más egybek is járultak.«

A gyermek már csak alig emelte a nehéz vizes korszót és cseréptálat, melyet mindennap bevitt neki a konyhainas. Csak fenyegetések által volt rábírható, hogy apathiájából felocsudva, a használt tárgyakat visszaadja. Ilyenkor mintegy teljesen kimerülve vonszolta magát fekhelyéhez egész súlyával vetette bele magát. Hónapokon át nem forgatta meg a szalmazsákot, sem nem változtatta az ágyhuzatot, bár eleinte mindig adtak tisztákat rendelkezésére. De miután sem szennyes ingeit, sem harisnyját nem lehetett tőle megkapni, lassanként felhagytak a sikertelen kísérletekkel. Még lyukas és bepíszkolt ruhát sem volt ereje többé tisztítani, vagy változtatni. Igaz, hogy ebben földagadt térde is akadályozta, melyen a szűk nadrág minden dörzsölésre fájdalmaikat okozott. Ezért rendszeren nem is szeretett fennállni, legtöbbször kétrét hajolva heverészett kisebbik, bölcsőszéri ágyn, a nagyobbakat soha sem vette igénybe s éjjelre sem vetkőzött le.

Szobája lassanként utálatos fergeknek, patkányoknak lett tábora. Ezek, s e szoba zugában meghúzódó nagy fekete pókok éjjelenként fekhelyét is fölkeresték. Ilyenkor, hogy meneküljön undorító érintéstől, fölkel, a székre ül, s így töltötte az éjt, két könyökét az asztalra támasztva. Később azonban elmés felfedezéssel tudta alvása alatt távol tartani az egereket és patkányokat. Húsdarabokkal és kenyérmorzsákkal megtöltött kalapját letette a földre, s míg az alkalmatlan állatok rájártak a kitett hulladékokra, békén hagyták őt.

Rettenő kép, de a melynek valóságát nem kevésbé drasztikus vonásokkal színezi ki az angoulême-i hercegnő. »Emlékirataim«-ban. Ő mondja, hogy fiúvegya hat hónapon át nem volt fölvetve, s az egész idő alatt nem vitték ki szemetjét sem, úgy, hogy a szobában a dögletes levegő miatt lehetetlen volt tartózkodni. Azután egy nő ösztönzésre, bájos fölénnyel teszi hozzá: »En legalább tisztá voltam; volt szappanom és vizem. Magam söpörtem szobámat.«

Kétségtelen, hogy e borzasztó életmód volt az, mely a szerencsétlen gyermek halálos betegségének közvetlen okait előidézte. Kétségtelen, hogy e betegség a görvéllyör volt; a kérdés csak az, vajjon e végzetes kór csirait nem vitte-e magával a Temple falai közé? Tudjuk, hogy a görvéllyör csekély kivétellel átöröklődésre képes, és a XVI. Lajos elsőszülött fiának, az első dauphinnek halála alkalmával fölvet bonczjegyző könyvből az is kiviláglik, hogy az elsőszülött fiú halálát is görvéllyör okozta. Az, hogy a Temple árvaia mindvégig megőrizte üde, szép arczörét, nem lehet komoly ellenvetés és érv ellen, mert nyilvánvaló, hogy számos skrofulózus beteg a legszebb arczörrel bír.

Kitől örökölte a gyermek e szomorú családi örökséget, nem kutatjuk. De bizonyosnak látszik, hogy ennek volt tulajdonítható mind vesélyesebb arányokat öltő magabazárkottsága, kedélyi meghasonlottsága is, mely később teljes szótlanúságnak engedett helyet, a mi, — mint mindjárt látni fogjuk, — alkalmat adott arra a

legendára, hogy XVI. Lajos fiát, a Templeből titkon megszöktetve, egy néma gyermekkel helyettesítették.

A thermidor 9-iki forradalom, mint láttuk, nevezetes fordulatot vett maga után Franciaország közügyeiben. E fordulat nem maradt hatással a nélkül, hogy ne éreztette hatását a fogoly gyermekek sorsára is. A jobb jövő sugára mintha betévedt volna egy pillanatra a Temple komor kövei közé is; de csakhamar kiderült, hogy ez is csak csálka fény volt: utolsó remény ellobbanása, mely nem hagyott maga után egyebet, sőtét kétségbeesésnél XVI. Lajos szerencsétlen örököse számára.

Barras, kit Robespierre bukása napján Henriot kezéből kiragadni láttuk a fegyveres erő vezényletét, mindjárt másnap fölkereste a Temple-t, hogy saját szemével meggyőződjék s szava tekintélyével másokat is meggyőzzön, ama ezélatosan terjesztett rágalmak alaptalanságáról, mintha a király fogoly gyermekei már nem volna a Templeben. Látogatása, melynek részleteit Barrasnak eddig még kiadatlan naplója nyomán közli *Chantelaus*, fontos, mert teljesen szavahihető adalékokat nyújt a királyi gyermek ez időbeli helyzetéhez.

Csak Barras bizalomkeltő nyájassága tudta kiragadni a gyermeket eltomputságából, annyira, hogy felett az általa hozzá intézett kérdésekre. Mikor belépett nyomorúságos cellájába, azt hitte aluszik, de látva nyitott szemeit, megkérdezte, miért fekszik bölcsőjében a kényelmesebb ágy helyett? »Mert jól szeretem így, — felelt a gyermek, — egyebiránt, — tette hozzá, — nem monok rosszat felvigyázómra.« S így szólva, merően nézett Barrasra s a vele jött községi tisztviselőkre. De amaz, kit meghatott a gyermek elhagyatott sorsa, a leghevesebben kifakadt a szolgáló személyzet hanyagsága miatt, s biztatva tette hozzá, a gyermek felé fordulva: — En pedig nem fogom elmulasztani a leg-erélyesebben panaszt emelni e szoba tisztatlansága miatt!

Barras látogatásának első eredménye az lett, hogy parancsot adott a kis fogoly sorsának könnyítésére, úgy neki, mint nővéreinek megengette a szabadban sétálást, s ezenkívül a fiúve mellé bizonyos *Laurent* nevű felvigyázót, egy martinique-i kreolt rendelt, ki daczára buzgó köztársaságias érzületének, nem volt hozzáférhetetlen a részvét sugallata előtt.

Ma már tudjuk azonban, hogy daczára Barras rendelkezéseinek és magának *Laurent*-nek hibáján kívül, egyetlen egy sem lett megvalósítva azok közül a reformok közül, melyeket Barras szigorúan meghagyott. Maradt minden a régiben.

Mindazáltal *Laurent*, a mennyire tőle telt, legalább igyekezett tisztába hozni a boldogtalan gyermeket. A konyhainassal langyos vizet hozott, levágatta a gyermeknek seibeibe benőtt haját, aztán kimosta seibeit vékony lenronggyal, nem a nélkül, hogy élénk fájdalmat ne okozott volna a fiatal királyfiak, ki azonban elfojtatta fájdalmát, csak olykor adott hangot egy-egy felfakadó panaszzajnak. Majd leülték köréit, melyek csonttá voltak keményedve; ferektől hemzsgő ruhát levettették, furdót adtak neki, tiszta fehérműt adtak rá, s addig is, míg szobáját rendbe hozták, az előbb atyja által elfoglalt szobába helyezték el, hová egy vas-ágyat tettek be.

Az után alaposan hozzáálltak a szoba kitisztogatásához. A már-már elrohadt ágyneműt helyett újakat adtak, ágynál mással cserélték fel, a vasjátót és ricsót eltávolították, az ablakokon több világosságról gondoskodtak. Ezek megtörténvén, *Laurent* a gyermeknek rongyai helyett új ruhát szabott, s időről-időre orvost is küldte a beteg megtekintésére.

Sétáról, mozgásról, levegő változtatásról azonban még mindig nem volt szó.

Végre 1894 nov. 8-án *Laurent* mellé még egy más felvigyázót is rendelték, *Gonin* nevűt, ki nek oadaód és jóindulatu szolgálatairól a későbbi angoulême-i hercegnő is hálás szavakban emlékezik meg emlékirataiban.

Nem sokára azonban a szegény gyermek betegsége oly végzetes arányokat öltött, hogy őrei is megijedtek s kötelességüknek ismerték e szavakkal adni hírt arról nap jelentésükben: »A kis Capet rosszul van.« De semmi intézkedés nem történt, úgy hogy harmadnapra már sokkal komolyabb szavakban voltak kénytelenek kifejezést adni aggyáiknak, ekkép: »Élete forog ve-

szélyben.« Ez alkalommal a bizottság a híres sebészt, *Desault*-ot bízta meg, hogy a gyermeket orvosi segélyben részesítse.

Desault azonnal a Templebe sietett, hol a kis herceghez vezették, kit gondosan megvizsgált, s a gyermek felvigyázóinak, kik közül *Laurent*-ot időközben *Lasne* váltotta fel, meghagyta, hogy a daganatokat időnként alkálival dörzsöljék be. A gyermek békétűréssel adta alá magát a kezelésnek, de az orvosságot, vagy azért mert kellemetlennek találta, vagy mivel tartott a megmérgezéstől, nem vette be mindaddig, míg előbb őrei meg nem izlelték szeme előtt. Nemi levegő-változtatásul egyszersmind, gyengesége és erői nagy mérvű hanyatlása daczára is, föl vitték egy piszkos torony-erkélyre. De már semmi sem tartóztathatta fel a végső feloszlást.

Különben a számandó teremés, kit orvosa lekötözött modora és rokonszenves érdeklődése hamar megnyert, hálás érzelmekkel és bizalommal volt eltelve iránta, vele szemben megtörte a konok hallgatást, melyet környezetével szemben tanusított, s megtörtént, hogy mikor az orvos látogatása vért ért, gyermeki ragaszkodással kabátja szárnyánál fogva igyekezett őt visszatartani. Egy napon hallván börtöne ajtaját nyílni, könyörgő hangon esdekelte *Desault*-hoz: »Ne hagyjon el, a mig ezek a gazemberek itt lesznek.« A derek ember el is követett mindent betege megmentésére, maga *Tourzel* aszszony elismeri emlékirataiban, hogy mindig csak ez volt eszében, ennek áldozta fel éjjeli és nappali nyugalmát is.

Május 29-éről 30-ára vezető éjjel azonban *Desault* hirtelen súlyos betegsége esett s a következő június 1-én meghalt. Halála oka felől a legkülönösebb hírek keringtek. Állították, hogy a miért vonakodott a kis Capetet megmérgezni, őt magát mérgezték meg; vagy pedig, hogy miután pacienciának titkos megbízásból lassú merget nyújtott, hogy a bűnök nyomát is eltüntessék, őt is méreggel vezették el. Végre egy harmadik versio szerint azt ölték meg *Desault*-ot, a miért a Temple foglyában vonakodott volna a dauphinit felismerni.

Akármit álljon a dolog, a bizottság a *Desault* halálát követő egy hétig nem gondoskodott helyettesítéséről. Csak erélyes sürgetésre s a beteg állapotában egyre fokozódó kedvezőtlen tünetek híre szánta el rá magát, hogy *Desault* helyébe új orvost nevez ki *Pelletan* személyében, de a ki mindjárt első látogatása alkalmával oly aggasztónak találta a gyermek állapotát, hogy jobbnak találta a felelősség elhárítását végett még egy második orvos kijelölését kérni maga mellé, a mire nézve *Dumangin* orvos kapott megbízást.

Mindaz, a mit a két orvos tehetett, arra szorítkozott, hogy *Desault* rendelkezéit helyben hagyják s azonkívül, hogy a beteg kissé jobb levegőt kapjon; *Pelletan* magára vállalta, hogy a kapus lakásába viteti át, melynek ablakai legalább kette nyíltak. A mosolygó sugár, a lombok zöldjének az első megpillantása annyi idő után láthatólag jót tett a számandó teremésnek, s bár oly gyöngye volt, hogy csak szóttagokat tudott rebegni, mosolyogni próbált *Goninra* és orvosára.

Azért még a halállal való küzdelem ez utolsó napjaiban is megtörtént, hogy a szerencsétlen egész éjszakákon s a nap egy részén át is magára hagyták, daczára az orvosok sürgetéseinek, hogy betegápolót adjanak mellé. Még a halála reggelét megelőző éjjel is egyedül aludt, vigasz, segély nélkül, bár ereje oly rohamosan esekkent, hogy olykor eszméletét is veszítette. Mindamellett az utolsó előtti nap estején *Gonin*, belépve hozzá, némi könnyületet tapasztalt. Pár szó váltása után egy fájdalmas emlék fölzérésére a gyermek nem tudta visszatartani könnyeit. *Gonin* megkérdezte, miért sír? »Mindig csak egyedül, — sohajtott fel a gyermek, — mama a másik toronyban maradt.«

Június 8-án (1795) — halála napján, — reggel *Lasne* lépett be először a herceg szobájába, s szokás szerint hozzá fogott fölőtöztetéséhez; de az, miután leültették, erejét elhagyni érezte, s visszaváinkozott az ágyba. A nem sokára rá megérkezett *Pelletan* azonnal észrevette, hogy a gyermeknek már csak órai vannak hátra. Élénk fájdalom közt hajolt előt te és elfojtott hangon rebegte: »Vigyének valahova, a hol nem szenvednek annyit.«

Ezek voltak utolsó szavai. Kévéssel rá, 3 óra tájban, lekvánkozott ágyából, jelt adott *Lasne*-

nak. Mikor a karjaira vette, két kezét nyaka köré kúszolva, egy utolsó sóhajt hallott s megszünt szenvedni. A jó ember mélyen meghatott szívvel fektette vissza az ágyra XVI. Lajos fiának hült tetemét.

A szomorú eseményt 24 órán át titokban tartották, még a Temple lakói előtt is. Csak a nemzeti konvent elnökét értesítette Gonin azonban, de már az ülés végén érkezett, úgy hogy az elnök a másnapi ülésre halasztotta a haláleset bejelentését.

De miután valószínűnek látszott, hogy az ország nem engedné kiszállítani a koporsót a Templeből, a nélkül, hogy fel ne nyissa, ezélszerűbbnek látták előbb az őrség tisztjeit bocsátani be a halottas szobába, hogy saját szemekkel győződjenek meg a halott személyazonosságáról. Mindegyikhez külön-külön azt a kérdést intézték: »Fölismeri-e a gyermeket Capet Lajos fiának?» A felelet majdnem egyhangúlag igenlő volt. Következett a jegyzőkönyv felvétele és a boncolás.

Másnap a konvent a legnagyobb csöndben és közönyvel vette tudomásul XVII. Lajos kora

Az új világ tehát e tekintetben is elhagyta Európát.

Angliában	1000 emberre 110 távirat esik:
Scóciában	100
Hollandiában	80
Franciaországban	60
Ausztria-Magyarországban	28
Oroszországban	12

E helyütt megjegyezzük, hogy a szaporodás minden országban észlelhető, csakis az orosz birodalom tesz némi kivételt, a mennyiben az utolsó öt év alatt (1885—1890) a táviradók forgalma huszonhárom százalékkal csökkent. A szi-bériai nagy vasút kiépítése után ezen arány valószínűleg meg fog javulni, sőt a birodalom egyéb részeiben már is változott volna, ha, a mint tudjuk, a rendőrség zaklatásai különösen Szent-Pétervárott és Moszkvában a közönség nagyobb részét vissza nem tartóztatná a táviradhasználatától.

Ezen sajnos körülménynek tulajdonítható az is, hogy Oroszországban a telefont csak állami hivatalokban használják, mert a rendőrség ma-

foralmában csakis Francia- és Olaszországban észleltettek, míg a többi európai államokban a haladás kissé nehézkesnek mondható.

Magától értetődik, hogy idővel a távbeszélők szaporodása, különösen nagyobb városokban, a posták forgalmára nagy hatást fog gyakorolni, de mindamellett a közlekedés ezen neme leginkább a társadalom növekedő művelődése és emelkedő jóléte által nyerhet lendületet.

Kelet-Indiában a posták forgalma a legutóbbi rossz termések és egyéb elemi csapások befolyása által majdnem tizenöt százalékkal rosszabb lett. Hasonló fogyatkozást mutat fel a német birodalom 1890-iki forgalma, míg a szegénysége miatt annyira öcsérelt Spanyolországban a posták tetemes forgalmi szaporulatot jeleztek, mely körülmény a politikai viszonyok szilárdulása folytán beállott rendesebb állapotoknak tulajdonítható.

A szappan és a postajegyek növekedő kelen-dősége mai napszám valamely ország anyagi viszonyainak javulását jelezi.

Szerezsán tiszti. (Haram basa.)

Szerezsán legénység a táborban.

KÉPEK AZ 1848/49-KI OSZTRÁK SEREGBŐL ÉS SEGÉDCSAPATAIBÓL. — Heicke József 1849-iki rajzai.

halálát. A részvétnek, szánalomnak egyetlen hangja sem volt hallható.

Harmadnap a kora reggeli órákban csekély számú gyász kíséret vonult a Templeből a Corderie, Bretagne, Popincourt, stb. utcákon át a Sainte-Marguerite temetőbe, ahol minden ceremónia nélkül, teljes csöndben örök nyugalomra helyezték a sokat szenvedett gyermeket a közös sírhelyen, tíz éves és két hónapos korában. (Folyt. köv.)

TÁVIRDÁK ÉS POSTÁK.

A távirad használata úgyszólván naponta nagyobb kiterjedést nyer és jelenleg már oly országokban van leginkább alkalmazva, melyek el előtt másfél századdal még a vadon fogalmát jelezték.

Míg az észak-amerikai Egyesült Államokban évenként 43 millió távirat sürgöny lesz feladva, mely szám 1890-ben húsz százalékkal megsza-porodott, addig az aránylag sokkal gyéresebb lakosságú Ausztráliában száz emberre átlagosan kétszáz távirat esik, mi leginkább azon körülménynek tulajdonítható, hogy itt a távirati díj-szabás a lehető minimumra leszállított.

gánosok számára annak berendezését csak kivételesen engedélyezi.

A posták forgalmában, kevés és csekély kivételekkel, Angliában és ennek gyarmataiban a »netovább» határaihoz értek. Olosóság dolgában Anglia legelő jár.

A posták jövedékét csakis eszköznek tekintik az ipar és kereskedelem emelésére, mely révén a posta túlkiadásai tízszeresen megtérülnek. Londonból Yokohamába egy levéljegy ára csak három pennyvel drágább mint Londonból Edinburghba, mely utóbbi tétel magában véve már nagyon csekély.

Legtöbb gond fordítatik azonban a posták minél gyakoribb közlekedésére, mi leginkább a vasúti vonatok igénybe vétele által eszközöztetik. Minden közlekedő vonaton levelek és postadarabok továbbíthatnak, sőt legújabbban a gyors tehervonatokon is találunk mozgó postakocsikat, melyek bizonyos állomásokon a küldeményeket felveszik és leadják.

Mindamellett az angol közönség még most is sokalja a levelek viteldíját és nem mulik parlamenti ülésszak, melyen a posták drágasága szóba ne kerülne, habár, a mint említettük, e tekintetben már a minimum határáig eljutottak. Nevezetesen, sőt rohamos emelkedések a posták

EGYVELEG.

* Az angol nyelv tudósok számítása szerint, Darwin műveinek megjelenése óta tisztán az állatok leírását tekintve, mintegy 20,000 szóval gazdagodott.

* A párisi gyermekek a Taillieriák kertjében levő kis tavon aljászották a francia hajóhad tisztelgését az oroszoknál. A tó két végéről orosz és francia zászlókkal díszített apró oszlopokat eresztettek el s nagy ujjongást művelnek, midőn azok a tó közepén találkoznak.

* A hóhér ünnepeltetése mindenestre ritkaság számba mehet. Hobart város polgárai Tasmaniában mindamellett felirattal és értékes emléktárggyal tüntették ki hóhérukat, ki 200-nál több kivégzést vitt véghez s egyetlen esetben sem csinált hibát.

* A kellemetlen letelepülők ellen Ohio egyik községének törzslakói azt a módszert használták, hogy addig lövöldöztek rájuk vízipuskákkal, míg megszöktek.

* Fortis nevű új robbanó szerrel tettek kísérletet Liège belga városban székértök jelenlétében. Ez a robbanó szer állítólag rendkívül felülmúlja mindazt, a mit eddig e nemben feltaláltak és alkalmaztak.

* London területe jelenleg valamivel nagyobb, mint Páris, New-York és Berlin területének nagysága összevéve.

SZÉCHENYI-EMLEK A SVÁBHEGYEN.

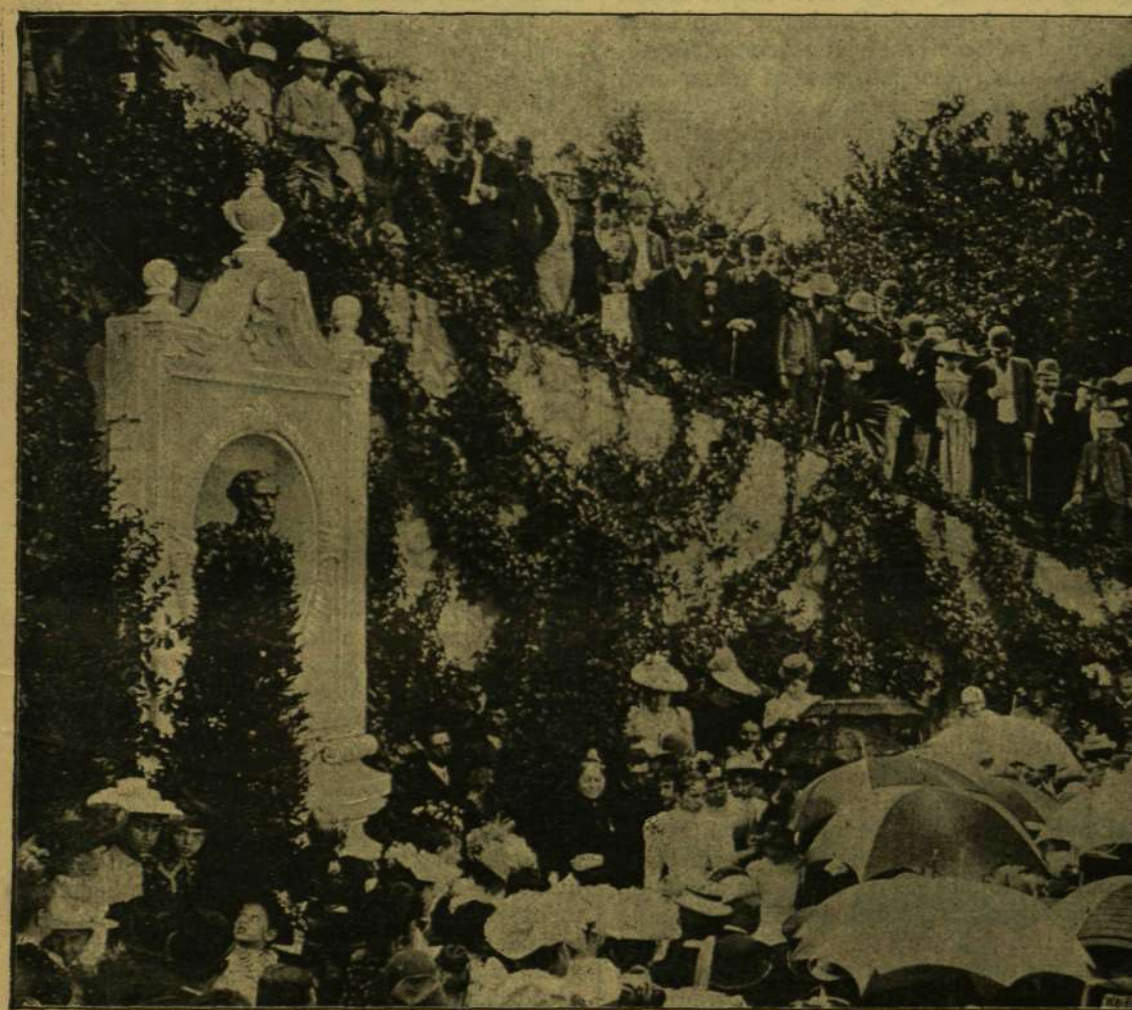
A főváros legkiesebb és legkedveltebb kiránduló-helye: a Svábhegy, hatalmas lépcsőkkel halad elő a kultúrban. Lankás oldalain, szellős tetőin évről-évre mind több villa épül, s ezekben mind több olyan család nyaral, mely azelőtt a külföldön költötte a pénzét. S ezzel karöltve halad a Svábhegy rendezése és csinosodása. A Budapest hegyvidéki turista-társaság, melynek élén Mészáros János áll, első sorban buzgólkodik azon, hogy e természeti szépségekkel annyira megáldott hely gazdag legyen építészeti és művészeti kincsekben is. Alig két éve, hogy e társaság buzgólkodására felállították a báró Eötvös József szobrát, a napokban emléket állítottak a legnagyobb magyarnak, gróf Széchenyi Istvánnak. A leleplezési ünnepélyről már számot adtunk és ezuttal képünkön bemutatjuk magát az emléket és a leleplezési ünnep egy részletét. A szobor Stroh Alajos, kiváló szoborművészünk alkotása. Férfikora delelőjén örökíti meg Széchenyi nemes vonásait s az érczet bevono sötétzöld patina bizonyos antik-jelleget kölcsönöz a

maradtam, a mint most is vagyok, melyről való tudósításom a te borzasztó aggodalmaid miatt megronsolt szívedet örvendeztesse meg, s ereidben vidámabb keringésbe hozza lázas véredet. Többi szerencsétlenségemen búsulásnak magad ne add, nehogy az által egészségedet rontsád, sőt rajtok meg se ütközzél, mivel azt ki nem lehetett kerülni. A jó Isten, ki életünknek kedvez, megáld még, ha nem zúgolodunk, és talán a Haza is, ha nyertes lesz, nem vonja meg segédelmét, de anélkül is, elég vigasztalásom s kielégítesem lesz az, ha, a mit forrón ohajtok, dicsőségesen kivívja szabadságát. Bezzeg, én is iszonyú aggodalomban voltam miattad, tudván hogy egészségtelen vagy, s mennyire le szoktak verni tündéseid, de mégis ezer hálát adtam Istenemnek, hogy szerencsésen Sepseire elküldhettelek, mert ott gyengeségemben is ápoló kezek közt voltál, holott itthon a rombolásokban szörnyet hallhattál volna fiacskáiddal együtt; nekem pedig az Isten oly bátorságot és erős lelket adott, hogy lelki éberségemet egy perczig sem vesztettem el, s a zivatart elmultával csendes nyugalomban maradtam és nem jajveszék-

250 váltó forintokat adtam, gondolván, hogy ez lesz tölem utolsó segédkezése.

19 januárii megindult a katonaság. Lajost, Krób Károlyval együtt, maga kocsiján Isten nevében és áldásával elbocsátottam; szinte Józsi fiamat az nap elbocsátottam Zomborba, hová neki menni kellett a vármegye tisztjeivel, ennek is szükségét fedezésére adtam 100 váltó forintot. Ekkép helységünk árván magára hagyatott.

20 januárii a pinzébe egy nagy üres hordóba hordattam a zsiradékokat, szalonnát, mindenféle fehérhúhakat, abroszokat, szalvétákat, s vászonfeléket, melynek tetejére fedeztetül vörös répat raktam. Mégily hamarjában nem vártuk a rázókat. Azonban 200 váltó forintomat a pinzébe egy bögrében elástam, 100 váltó forintot magamnál hagytam, melyből 4 helyre dugtam öt-öt pengő forintokat huszasokban rejtékhelyre, 20 pengő forintot ausztriai bankjótokban, az ágyam fenekére rejtettem. Ezen intézkedésem reám nézve nagyon hasznos volt, mert midőn a rabló rázócs csoportonként egymás után házamba tódultak, pisztolyokat, puskákat és hand-

A SZÉCHENYI-EMLEKSZOBOR LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYE A SVÁBHEGYEN.

Erdélyi M. fényképe után.

A SZÉCHENYI-EMLEKSZOBOR A SVÁBHEGYEN.

szobornak, melyet még jobban kiemel a fehér terméskőből készült fulke. Nemzeti öntudatunk ébredésének kedvező jeleként tekintjük, hogy a legnagyobb magyar dícsőségét immár két ércszobor hirdeti a fővárosban.

EGY LEVÉL 1849-BŐL.*

Üj-Verbász 18-dik May. 1849.

Kedves lelkem nóm! Ezer halál veszedelmei közül, melyben a rabló rácz csapatoknak helységünkbe történt berohanása alkalmával forogtam, csak jó Istenem kegyelme által szabadultam meg. Tökéletes épségben és egészségben

* A napokban a jelenlegi sepsői lelkész, Boldizsár Lajos úrnál levén, atyja érdekes irományai közt egy 1849. évből kelt, sok tekintetben érdekes levél táltam Kármán Pál volt újbérszói lelkésznek, melyet neijéhez küldött, híven leírván benne az akkori eseményeket. A mostani tulajdonos szívesességéből híven le-másoltam az említett levelet, s megküldöm a tek. szerkesztőségnek, hogy közölje becses lapjában. Talán ezen levélben is lesz olyan, a mit a történetről felhasználhat és ama viszonyosságok eljese idoszaknak mindenestire jellemzésére szolgálhat. Meg kell említenem még azt is, hogy a levél írja Kármán Lajos Budapesten lakó ügyvéd úrnak és az atyja volt.

Herczeg-Szőllős 1891. aug. 28.

Kulesár Sándor ref. lelkész.

tem, sőt a prédálási nap éjszakáján, — elszökvén minden cselédeim, — magam egyedül szobámban csendesen alhattam, annyira megnyugodtam az Isten rendelkezésében, miben a megnyugvást neked is szívedre kötöm.

Leveledet Sepseről megkapva, arra postán tustént válaszoltam, melyet még meg is kaphattál, de többé már írnom nem lehetett, mert a postajárás egészen megszűnt. Most május 13-án költ leveled Gábor sógorhoz jutott, ki is azt nekem megküldött kanalis közlekedés útján; ma érkezett a levél hozzám, melyre tustént válaszolok, azt Gábor sógorhoz küldvén, azon uton melyen leveled hozzám érkezett, mert még felétek tőlünk posta nem jár.

Most már kezdem a történeteket rajzolni. Folyó év 18-dik januárius napján megtudtuk, hogy másnap, azaz 19 januárii az egész katonaság tőlünk eltávozik Szeged felé. Lajos fiam tustént a generalishoz ment, kitől uti levelet kivette, hogy mehessen a katonasággal együtt zászlóaljához, Debreczen felé; Krób Károly is hozzá csatlakozott s Lajossal együtt elment, hogy ő is szolgálathoz áll Lajos zászlóaljánál. A generalis Lajosnak uti leveléből mindenütt ingyen forspontot rendelni kegyeskedett, én tiszti ruhára s minden egyéb szükségére Lajos fiamnak

sárokat ellenem szegezvén, pénzért zsaroltak, ha nem adok mindegyik külön csoportnak valami pénzt, bizonyosan megkínóznak, vagy talán agyon is lönek, ezért, hogy a házból el nem szaladtam, minden testi bántástól megmenekültem, a feketési pap pedig, kinek házát a rázócs szintén rabolták, és ő a rablás közben házából megfutamodott, a rablóktól, kik őt nyomba kergették, agyon lövettetett.

21 januáriusban, vasárnap, a templomból hibeink kijöven, a szent-tamási rázócs, más falubeli csöcselék néptől is kísértetve, helységünkbe töltnak egy szent-tamási pap és egy szervianus kapitány löhátón vezetvén őket a falu házáig, hol a pap német nyelven a népet megszólítja, mondván: ne féljenek semmit, és ne szaladjanak el, mert legkiesebb bántások sem fog lenni, ők csak azt kívánják, hogy a császárt és az ő vajdájukat ismerjék el uroknak, s nekik hódoljanak, kik is ide s tova nyargalván, mindenfelé azt hirdették, s a népet ezzel ámitván, otthon tartóztatták. Azonban el volt már nálók Szent-Tamáson végezve, hogy Verbászt kimélet nélkül kirabolják, minthogy ott történtek az akasztások s Verbász felől okozott nekik a katonaság legtöbb károkat. Míg a pap minden felé a békességet hirdeti, már a nép csoportonként

tódult a házakba rabolni. Én keresztelés miatt a templomban késvén, midőn a házamba érkeztem, már ott találtam egy rabló csapatot, mely pisztolyok ijesztgetéseivel tőlem pénzt kívánt, hiában mondtam, hogy én pápa vagyok s most jövök a templomból. Nekünk az mindegy, — mondták, — csak pénzt ide, mert meghalsz! Oda adtam nekik 5 pengő forintot, azt elvévén, az almáriomokat felnyitják, minden ruháimat magokkal elhúzzolják, még ócska palástomat is, sőt a rajtam lévő jó kaputrokkomat is lehúzzák s a helyébe más, ócskább kaputrokkokat adják. Ez a ragadomány elment, de tüstént más csoport érkezett, mely szintazon fenyegetésekkel pénzt szarolt, ez is 5 pengő forintot kapott a mellett a szobákból az ágyruhákat felpakolva, magával vitte. A 3-dik csapat is megjelent, megkapván ez is 5 pengő forintját, kezdett tovább kurkászni, minden fiókból kiszórta írásait, könyveimet, kezéhez jutott a borotvám, bormérőm, peneczilusom, a magam és eklésia pecsétnyomója; az eklésia ládáját felhasogatta minden pénzt belőle elvitt, 3 kannát, mind a két kelyhet, az írásokat széthányta, részint eltépte, továbbá a mit még csak a szobákban talált, tükröket, órákat, stb. mind elkotrota. Utána nyomba jött a 4-ik csapat, jöllehet ennek is adtam 5 pengőt, nem talárván már semmit a szobákban, a képeket összetörte és 3 székét; majd a speisznak, onnan a konyhának ment, s azokat tisztán kiürítette. Végre jött 3 kaputrokkos uri forma ember, hosszú puskákkal, pisztolyokkal, ezek mind szent-tamási prókátor emberek voltak, kik velem jó németül és deául is beszéltek, s minden pénzemmet kiadni kívánták, mert a papnak, — úgy mondták, — sok pénze van, különben halál fia lennék, s ha ezt megteszem, ök engem további rablástól meg fogának menteni. Velők volt egy 4-ik szervianus buli basa, mintegy hadnagy tiszt, ki pallosát kihúzáva, átszurással fenyegetett. Csudálatos, mily bátorságom volt, legkisebbé sem ijedtem meg tőlük, bármit végezzen az Isten felőlem, kiadtam nekik a 20 forint banknótámat, ágyam fenekéről előlévén, mondván, hogy a többi pénzemet már az előbbeni csapatok mind elvitték, ez az utolsó maradékom. Majd azután erős cenzurára vontak, hogy én a vármegyei tisztkelet tartottam, mint utálatos magyar, és hogy velők komitéba is voltam, velők tanácskozáva a szerbek romlására. Mindezekből annyira kitisztítam magamat, hogy miután még folytonosan még több pénzt szaroltak, előterjesztvén nekik csekély jóvedelmemet, mondá egyik: Isten neki, hagyjuk el az öreg papot, szerencsése, hogy valódi vádat nem tudunk ellene, mert különben rosszul járt volna. Azzal elmentek. Már esteledni kezdett, akkor a rabló csapatok, embereinknek minden lovaikat s marháikat elhajtották, házaikat kirabolva, visszafordultak a ragadományval Szent-Tamára, helységünket üresen hagyva, az én 3 hitang lovaomat is elvitték, de marháimat itt hagyták és a magam tulajdon ágát. Ezen utolsó látogatása a kaputrokkos rablóknak, cselédeimet megjesztette, mert ök elszöktek és Cservenkára vonultak, így magam egyedül hálтам az üres szobában.

Másnap, 22-ik januárjában, ismét bevonultak a szerbek helységünkbe. Kula felé menedő, de már mostrendes katonaságnak is jött, a csajkások tisztjeikkel együtt és a szerbeknek komitéja vagy előjárói, kik közt volt a karlovici és belgrádi proto-pápa, kik a további rablást keményen megtiltották. A proto-pópának szerencsétlenségemet elpanaszoltam, kik mondták, hogy a verbázi rablástól a népet vissza nem lehetett tartóztatni, és engem azzal biztatnak, hogy ha szerencsésen bevégzik ügyöket, nekem a szerb komité minden káromat visszatéríti, kihez majd folyamodnom kell, kik is itt hagyván egy tisztet egy kompánia katonasággal — bátorságnak okáért, Kula felé indultak, azt meghódítandók. Verbásznak szerencsétlenségét meghallván a többi német helységek, azonnal Kulára siettek a szerb komitéhez, mely is jó darab ideig ott tartózkodott; hódolatukat a szerb nemzet iránt benyújtva, ez azt eredményezte, hogy ő reájuk hadisárc több ezer forintot kivett, minden rablástól megmenekült, így Kis-Kér is, hol a lakosok egy fillér kárt se szenvedtek, vőm is minden kárvallás nélkül maradt, sőt neki a szerb beteg katonákat gyógyítani kellett, kinevezvén ötét tábóri orvosunknak. Az alatt, hogy a szerb komité Kulán ült, történt, hogy Sorok szolgabíró esküdjével Hódásra ment, a hód-ságiakat valamely hanyagságukért megfenyí-

tendő, mikor már a hód-ságiak a szerbeknek meghódítottak. Épen hetivásár volt ott, melyre igen sok ráczok vonultak, *Fitos István* öcsém, ki anyját látogatni volt, valahogy *Sorokhoz* csatlakozott és még más 3 kinstári tiszt. *Sorok* a hód-ságiakat szidja, piszkolja, azok ellene felbőszülnek, a ráczok segítségével mind a 6-ot megfogják, Kulára küldik a szerb komitéhoz, mely is őket elítéli. *Sorok szolgabíró* esküdjével és szerencsétlen *Fitos István* öcsém, mind a hárman Kulán felakasztatnak, a 3 kinstári tisztet pedig agyonlövöttek.

Mig cselédeim távol voltak, *Stéhlo András*hoz — kinek a rablásból élelmi szerei megmaradtak, — jártam ebédre, ott is hálтам. 4-ed napra cselédeim visszatértek, kiket ismét magamnak föztem, maradván a pénzben elég eleségem. Bátorság okáért, — miután Jóska 4-ed nap mulva ismét végképen elszökött, — *Lizi* szolgálnak bátyját magamhoz vettem.

Igy töltöttem el két hónapot a szerbek uralma alatt, mely idő alatt semmi veszély nem ért, mert a szent-tamási papnak, Radanovicnak (ki az előtt 6-verbázi pap volt) fia rendeltetvén hozzánk komissáriusnak, ez helységünket minden veszélytől megmentette. Történt azonban, hogy egy ízben egy nagy szerb csapat vonult helységünkön keresztül, Zombor ostromlására, kik közül 4 valóságos szervianus katona fegyverestől házámba betoppant, tüstént tőlem enni és inni kérnek. Szerencsémre volt egy sonkám megfőzve s friss kenyerm, bort is hoztattam és traktáltam őket, azonban egyik nem evett sonkát, mivel, — mint a többiek mondták, — valóságos török volt, tehát túrórt kért s azt kapott is. Midőn már jóllaktak, már pénz is sürgette tőlem. Szerencsémre az ifjú Radanovic a faluházától észrevette a szervianoknak hozzám való bejövetelét, végezvén szorgos dolgait, tüstént átrándult hozzám és a szervianokat tőlem elűzte.

Most a ráczok Zombort bevén, az egész Bácskát meghódították, Szabadkát kivén, majd azellen fordultak, de Bajmoknál, a micinkől nem sokára azután Futaknál is csunyán megvertek. Így szétszakadozván a ráczok ereje, egyszer csak halljuk, hogy 24-ik martii *Perczel Móricz* tábornok táborával Szegegyre érkezett. 25-ik martii berukkol helységünkbe, 26-ik martii tovább halad Pétervárad felé, hogy ezt a fontos várat az áruló schwarzgelb tisztoktól kitisztítsa, és azt mindenféle eleséggel ellássa. Ennek hallatára Ó-Verbásznak majd minden népe Szent-Tamára takarodik, de még sokan maradtak otthon, kik közül némelyek még katonáinkra is löni meretk. Ó-Verbáson keresztül mentekben. Erre katonáink felbőszülvén, kiket elől-utól találtak ráczokat Ó-Verbáson, asszonyokat, gyermekeket sem kímélve, mind lekonzoltak, valami 200-at. Most helységünk ismét katona nélkül maradt, féltünk a ráczok boszujától.

27-ik martiusba reggel már jókor, kezdettek embereink hurezolkodni Kuczura felé. Mi sem tartván többé tanácsosnak itthon maradni, elvgeztük Seultéty barátommal, hogy mi is Kuczura vonulunk. Julis szolgálmól még 26-ik martiusba a katonák után tőlem elszökött. *Lizi* szolgálmól Torzsára utasítottam Poórkehez. Seultéty barátom tehát 27-ik martius délelőtti 10 órakor egész családjától 4 kocsijával megindult Kuczurának, engem is vívén magával, hol meg szállottunk az evangélikus papnál. Azon nap délután 4 órakor hozzák a hírt a futamodók, hogy mind Kula felől, mind Ó-Verbász felől behorantak a ráczok helységünkbe, már ugyancsak rabolnak, öldökölnék és gyujtogatni kezdenek, a lángok emelkednek, és egész éjjel, még másnap délutánig égett helységünk. 28-ik martiusba, másnap még Kuczurán tanyáztunk délutánig, de hallván, hogy a kuczurai oroszok rácz szelleműek, azt is, hogy Perczel tábornok seregének egy részét Ó-Kéren hagyta, mely egész Kis-Kérig cirzál. 28-ik martii délután Seultéty barátommal által mentünk Kis-Kérre, úgy végezvén, hogy ott bevárjuk Perczel tábornoknak egész seregét, azzal együtt vándorlunk Szabadkára, onnan Halasra, mivel az a hír volt, hogy Perczel bevezérvén dolgát Péterváradon, seregével Szabadkára visszavonult.

30-ik martii megérkezik Kis-Kérre Perczel, 31-dikén megindítja táborát. Mi vele vándorlunk, Verbászon keresztül vonulunk: Seultétyval kocsinkról leszállva, megtekintjük parochiánkat, s látjuk, hogy templomaink és parochialis házaink, sőt az én magam háza is a tüztől épség-

ben maradtak, de házunk ajtajai be voltak tördelve, a mi elvinni való volt, elvitték. Tőlem a házból már keveset vihettek, csak a magam ágyruháját, de a pinceajtót is feltörték, a hordóban lévő portékáimat elcipelték, marháinkat és disznóinkat elhajtották, tőlem 8 darab marhát, 13 disznót, Seultétytól 22 darab marhát, 25 disznót; padlásainkat fel nem törték, s gabonáink épségben maradtak. Kivonulunk Verbászról a tábor után, (minthogy Perczel titkait senkinek fel nem felezi), a helyett hogy Szabadka felé mennénk, vezettünk a legelőnknek, mindenütt a szőlők irányába s Kulára a dombról a serház irányába leereszkedünk. A kulai ráczok észrevették Perczel irányát, seregéstől már el is iramodtak; a kik ott maradtak kiprédáltattak, s felkonzoltattak. Ezen éjjel Kulán egy ház udvarában szalmán, a szabad ég alatt hálтunk.

Másnap, 1-ső ápril, Perczel tábornok nekünk mégis azt az intést adta, hogy menjünk Szegegyre, bátorságban lehetünk, mert már oda is katonaság vonult be, s ott várjuk be a történeteket. Bementünk Szegegyre azon nap délután, hol a papnál jó szállásunk volt, és hova már mintegy 3000 emberből álló seregünk berukolt. Másnap 2-ik ápril é a sereg megindul Szegegyről, azt se tudja hova és Szent-Tamásalá vezetetik, hol tábor üt. Perczel is az nap 5000 népével Kuláról megfordul és Kis-Kérre telepedik. 3-ik ápril reggel 6 órakor Kis-Kér és Verbász felől megtámadja Szent-Tamást, egy néhány óráig ágyúzatja, délelőtti 10 órakor rohammal beveszi, felgyújtja, porrá égeti és mindent, ki el nem futott, lekasaboltat. Eképp ő a ráczok bevehetetlenek kürtölt erősségét 8000 emberrel beveszi, lerombolja, a mit az előtte való hűségelen vezérek 30 ezer emberrel bevenni nem akartak.

4-ik ápril Szegegyről visszatérünk Verbászra, hol új káromat találtam. A ráczok ugyanis 2-szori prédáláskor pincezm aajtáit feltörvén, abból csak a nagy hordóban lévő portékáimat vették el és egy két akós hordót fehér borral, egy 5 akós hordó még tele volt sepei finom borral, azt észre nem vehették, s ott hagyták. Perczel tábornok az utolsó csapatja 2-ik ápril Verbászon hálт, mely olyan mozgó sereg volt, mint a nemzetörség: kicsapongó nép, mely ellenséget színtügy mint barátot prédál. Ezek közül némelyek betekintettek a feltört pincezmbe, észrevették benne az 5 akó bort, utczu neki, csapra ütötték, a bort edényekben elhordták, nagyobb részt pedig a pincezmbe folyatták; eképp ellenség és barát minden boromat egy cseppig elko-bozták.

5-ik áprilisban szobámban egyedül dolgozgatok, s betoppant hozzám Józsi fiam. Ó Zomborból a ráczok elől a vármegye tisztjeivel együtt eliramodott, Halasig jutván, onnan Kecskemétre ment Palihoz; Kecskeméten alig pár napig tartózkodott, egy lovasberényi embert talált ott, ki valamit árult, azzal Lovasberénybe elment, és ott tartózkodott Lajosnál, vagy másfél hónapig; onnan ruháit, ágját és pénzt magához vévén, szerencsén visszaért Kecskemétre, hol ismét egy feketesi emberrel talált, a ki ötöt hozzám szállította. Pénzt Palinál hagyta, kit egészségesnek és megelégedettnék talált. Lajosról is azt a hírt hozta, hogy él és egészséges. Némely Kecskemétre hazatért katona ifjak mondták ezt neki, kik Lajossal szolgáltak, kik még azt is említették, hogy Lajosnak magának van kocsija és két szép lova. Ugyanezt én magam is hallottam Seultéty Pistitől, ki most haza jöven, mint ki-nevezett hadnagy, ma épen nálam volt, és beszéli, hogy Lajosnál április elején együtt volt, s vele többszor kocsikázott tulajdon equipagéján, de azután egymástól elváltak, és most nem tudja, merre van Lajos. Kis-kéri vőm épen eljött hozzám, hogy Józsi fiam megérkezett és ő Józsit magához vitte, hol tartózkodik, megalkalmaztatása leend. Józsim látván, hogy ágyban szülködöm, két vánkost és egy paplanját nálam hagyta, ruháit magával Kis-Kérre vívén. Azonban mit csinál Józsim, nem remélvén mostanában alkalmaztatást? Kis-Kérről Ujvidékre megy, ott találja Perczel Móricz tábornokot, felkeresi és megkéri, hogy ötét táborába valami hivatalra alkalmazza; ki is megértvén tőle, hogy az én fiam, (mivel már engem az az ür Verbászon megismert), hogy prókatori ember és már a vármegyénél szolgált, kegyes volt a tábornok ur Józsi fiamat tüstént tábóri éllemezési biztosnak kinevezni, hadnagy ranggal és fizetéssel és ötét a főbiztos mellé segédül rendelni.

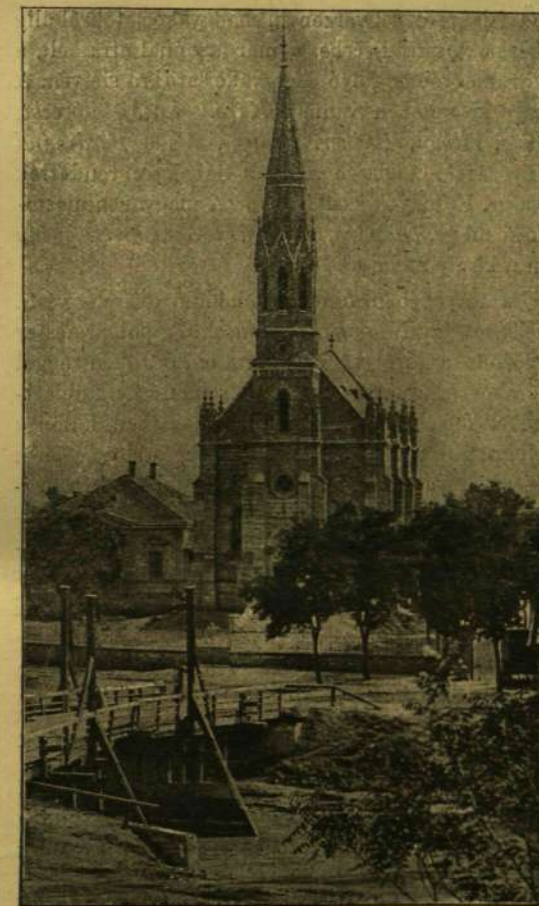
Most már Perczel táborával egész Bánátot bejárta. 15-ik májusban én Kis-Kéren lévén, a te neved napokat kedves, és gyermekeimnek lakadalmi napját ünnepelni: Józsi fiam délután betoppant hozzánk egészségben és jó kedvvel. Ugyanis Perczel tábornok meghódítván egész Bánátot, onnan újra Bácskára fordult hogy a csajkás kerületet is meghódítsa, hová minden megfutamodott ráczok összegyűlekeztek, s hatalmasan sánczolják és védeni készülnek magokat Perczel ellen. Ezen kerületnek meghódítása biztosíthat bennünket csak a ráczok további dulongsái ellen. Józsi 15-ik májusban Szegegyen volt Perczel tábornokkal, hol a tábor rostokolt egy-két napig, és ezalatt rándult Szegegyről Kis-Kérre, s onnan aznap vissza fordult velem Verbászra, onnan ismét Szegegyre. Mondja, hogy neki jól van dolga, ő ütközethe soha se megy, hanem főnökével a főbiztossal, mindig távol van az ütközet helyétől egy mérőföldnyire, s onnan intézik el a tábornak éllemezését. Éllezési szerekkel bőven el vannak látva és nekik magoknak legkisebb fogatkozások sines; a mikor akarja, ott hagyhatja a szolgálatot. Most már meg Kis-Kérről: mint írom, vőm és leányom legkisebb kárt se vallottak a ráczoktól. Mariusnak talán 20-ik napján szült Linuskám egy igen erős és szép fiú gyermeket, kit Kálmánnak neveztetett; mind a gyermek, mind Linuska egészségesek; a férje minap egy két napig hideglelős volt, de abból már egészen felépült. Linuska ígért nekünk egy tehenet borjastól és annyi zsírt, a mennyire szükségünk van, mert ök igen jutalmasan jutottak 2 lóhoz és kocsihoz és vagy három akó disznósírhoz a szent-tamási zsákmányból; 3 malaczm is maradt, melyek a hajtás elől vissza futhattak; a padláson épségbe maradván ott van két oldal szalonna és 6 sonka, 25 pesti mérő buza, 20 mérő zab és kukorica is jócskán, ott vannak a fehér edényeknek is nagy része, a nagy üst és könyveim, ez az egész gazdaságunk; azonban mind az őszi, mind a tavaszi vetéseim igen szépek. Április 4-étől fogva mind e mai napig mestereimhez járok ebédre és hálásra; hűst hozatok, lisztet adok annyit, hogy azért becsületesen eltarthatnak s jól is tartanak.

Most már szóljunk a földolgról. Tudom kedvesem, hogy nagyon epedsz haza jönni. Bár én is mely nagyon epedekem utánad, még nem merem azt a merész lépést tenni, hogy haza szőltsalak, mivel a csajkás kerületben nagyon meg sokasodtak a ráczok és felette megerősítették magokat. Már egyszer próbálta Perczel Titelt ostromolni, és be nem vehette, azután fordult Bánátba, honnan hasonlóan a megfutamodott ráczok mind a csajkás kerületbe menekültek és fegyvert fogtak. Most ugyan újonnan meg fogja Perczel tábornok támadni a csajkás kerületet, szándékozik Titelt is bevenni. Ha ez megtörténik és az Isten neki szerencsét és dicsőséget ád, s biztosítva lesz menyünk, akkor azonnal haza szőltsalak levelem által, melyet tüstént Gábor sógornak küldök, ki is azt neked által szállítja. De változó lévén a hadi szerencse, ha Perczel tábornok visszaveretik a ráczoktól, úgy ő meg sem áll Szegegyig. Jaj akkor Bácskának, Perczelnek sok pusztításai, iszonyú boszúállását hozza reánk a ráczoknak. Azért is meg Verbászon, mindenek készen tartják kocsijokat, hogy szükség esetében futhassanak, és mindenki, kinek pénze volt, lovakat és kocsit szerzett magának, de én magamnak azon megmaradt 200 forintomom nem szereshettem. Mi lenne belőlünk, ha te itthon volnál gyermekeiddel és futnunk kellene, senki bennünket fel nem vesz, és mi mindnyájan martaléka leszünk az ellenségnek, kivált ha te még itthon beteg is feküdnél. Én gyalog úgy el szaladhatok, mint más; bízzál abban, hogy legalább életemet megmenthetem. A sepei levegő is jobb, mint a miénk, ez a szép májusi idő bizonynyal megerősít tégedet. Kérlek azért az Istenre, várd be Perczel táborozásának eredményt; ha jól kislit, akkor repülhetsz mindjárt öled karjaink közé, a felől való tudósítomát bevárva. Ezerszer csókolván kedves gyermekeimet, Zsuzsánna húgom-asszonyt, a te hűséges ápolóidat. Janikám és Sándorkám a s többi apró unokáimat, feléd terjesztvén epedő karjaimat, csókjaimmal halmozva, kívánom és azért esedezem, hogy a jó Isten vegyen mindnyájatokat oltalmába, s áldjon meg lelki-tesztijavaiat, a ki vagyok s maradok szerető férjed s atyátok

Kármán Pál m. k. újborsai ref. pap.

A NAGYBECSKEREKI REFORMÁTUS TEMPLOM.

E 22,000 lakosu, felerészben r. kath. német ajku, felerészben görög-keleti szerb ajku városban, a gazdag és termékeny Torontál vármegye fő-székhelyén, 1845-ben alakult először magyar református egyház. Csak egy maroknyi, alig pár száz lélek, eleinte a kevéssel több ágostai hitvallásu hitrokonokkal összefogva, de csakhamar önállóan szervezkedve alakították meg a mondott év augusztus 31-ikén, e nagy kereskedelmi ponton a ref. egyházat. De az első alakulás nem volt hosszú életű. A közbejött forradalom, a nemzetiségiek lázadása megölte az ifjú csemétét. A nép szétszóratott, földönfutóvá lett s részint magyar vidékekre, részint Amerikába vándorolt s többé nem is jött vissza a szomorú emlékü helyre. Utolsó, a ki eltávozott, a gyülekezet lelkésze, Ecsedi János volt, a ki 1852-ben Gyulaváriba ment lelkésznek, s ott néhány évvel ezelőtt, mint nyolczvanas agg halt meg.

A nagybecskereki református templom.

Tíz év múlva, 1862-ben, újra kezdtek mozogni, az ismét szaporodó magyar reformátusok. Bizottságot alakítottak a szervezkedésre, s 1865-ben már szervezték az első presbiterumot; elnökül (főgondnokul) választván a ma is élő Vecsey Istvánt, ki azóta e hivatalában már 26-ik éve, buzgó munkálkodott a hamvaiból phónixként feltámadó egyház szervezkedésén s megerősülésén. Társul e szép, de nehéz munkában többben csatlakoztak a derék férfihűz, de a kis gyülekezet legkisebb tagja is szellemi s anyagi erejének teljes mértéke szerint buzgólkodott a kitűzött cél elérésén. — 1880-ban lelkészt választottak a hitbuzgó és fáradhatatlan erélyű és kitartásu Szalay József személyében, ki a pesti ref. theologiai akadémián végzett tanulmányai után két évet a skótok földén, az edinburghi egyetemen töltvén, tele hittel és lángoló buzgósággal foglalta el a hivatalát s megkezdte működését: benn az egyház végleges szervezésével, — s egy, nem az akkor is alig 300 lélekből álló kis gyülekezet szükségének, hanem a minden tekintetben oly fontos pont, az ipari, kereskedelmi, nemzetiségi s felekezeti tekintetben egyaránt jelentékeny Nagy-Becskek város köveltényeinek megfelelő templom építésére való készüllettel. Ő felsége, a király volt a legelső nagy alapító, a kinek az egyházi anyagi megszárdulását köszöni, a ki a kinstári birtokból nemcsak templom-helyet a város legszebb pontján

és alkalmas temető földet, hanem a lelkeszi javadalomra egy egész telek-földet, Torontál termékeny földéből, — és az épüldő templomra saját magánpénztárából 100 forintot adományozott. Nagy-Becskek városa a templom-telket még félnyivel megnagyobbította, hogy a paplak is felépülhessen, s a mellett elég tágas szabad tér is maradjon. Most az egyház három hold alkalmas földet vásárolt téglá égetésre s a maga által vetett téglából megépítette először a paplakot, melynél kevés diszebb református papi lak van az országban, azután előállította a templom-építésre megkívántató összes téglanyagot.

Ily előkészület után a buzgó lelkész vándorbotot vett kezébe, s az állami és a ref. felekezeti hatóságok engedélyével, vidékről-vidékre, egyházzal-egyházra járt gyűjteni a templom-építésére. Dunántúl és innen, Tiszántúl és innen és Erdély református egyházaiban, éveken át, több ízben megújuló s tervszerűleg beosztott körutakat tett, a nagyobb egyházakban, — közel 200 helyen, — lelkes predikációkat tartott, Isten, vallás és nemzetiség nevében adakozásra hívta föl a hivatott, a magyarokat. El fáradhatatlan buzgóság eredménye tíz év alatt 23,000 forintra menő önkéntes, jó szívből eredő adakozás lőn, mely, — részenként mindig gyümölcsözően elhelyezve, — önmagát 32,000 forintra szaporította. E közben a hívek sem szüntek meg áldozni s maguk közt is gyűjteni és gyarapítani templom-építési készleteket.

Együtt levén a szükséges összeg, Zaboreczky Ferencz műépítész-mérnök készítette az átmeneti gót-stylu templom tervét, melynek kivitelét Vaskovich Antal építő-mester vállalta el s feladatának dicséretesen meg is felelt.

Elgondolható a gyülekezet öröme, midőn f. é. augusztus 30-ikán végre megérhette, hogy kész templomát, mely szépségével, — emelt helyen, diszes kőfal- s vas rács-kerítésében, magas falával, művészi gót-boltozatával, diszes, világos ablakaival, sugár tornyával (melyből azonban még hiányzanak a harangok), csinos s egyszerűségében, izletes belső berendezésével (melyből még az orgona hiányzik), — Istennek hajlékán fölszentelhette. Ha a gyülekezet örömét valami esorbíthatta, az volt, hogy a tisztántúli kerületnek (melyhez tartozik) érdemekben gazdag s köztisztletben és szeretetben álló püspöke, Révész Bálint, súlyos betegsége miatt az ünnepélyen meg nem jelenhetvén, a fölszentelést személyesen nem teljesíthette. Maga helyét e szent munkára, — a gyülekezet kérelmére, — püspöktársát, a dunamelléki egyházkerület püspökét, Szász Károlyt bízta meg, ki e tisztet Szabó János békés-bánáti esperessel s az egyházmege több jeles lelkészével együtt teljesítette. Ez alkalommal a gyülekezet tagjain kívül a megyei hatóság s a város értelmiségének, — felekezeti különység nélkül, — nagy része megjelent, s az egész város sőt a vidék a legmelegebb részvétet tanúsította, — a hazafiság és magyar nemzetiség érdekében kétségkívül nagy szerepre hivatott s s szép jövőjü templom e fölvátása s a számára csekély, de életerős ref. gyülekezet ez öröm napja iránt: kívánva életet, gyarapodást, virágzást annak! — á — r —

A VÉRESŐ.

A meteorológikus tanulmányok nehézségei között sok olyan fordul elő ismételtlen is, a minek valami észszerű oka még földerítve nincs. Több ízben jelez a napi sajátj ideit vagy amolyan rendkívüli eseményt, melynek megállapítása a tudós világot nagyon érdekelné; de mihelyt a tudós cseh egyik tagja a szobáhozott esemény megvizsgálására a helyszínére megérkezik, többnyire csak valamely szerkesztőségéből kirepült kacsát és abszolúte senkit sem talál, kit, mint szemtanút meghallgathatna. Az alább elmondott esetben másképp áll a dolog.

Az oppido-mamertínói megfigyelő állomás jelentést tett a véreső jelenségéről. A jelentés megérkezése után a híres római tudós *Denza* atya levélben az iránt kereste meg az állomás főnökét, *Viridia* urat, kit mint komoly tudományos irányu embert régóta ismert, hogy az eső-jelentést kisse kibővíve juttassa kezéhez és ahhoz a helybeli hatóságok vagy egyéb szavahihető emberek írásbeli jelentéseit csatolja be. Az eredeti jelentéshez a következő bizonyítványok voltak mellékelve:

«*Kir. csendőrségi állomás Oppidóban. A meteorológikus megfigyelő állomás igazgatójának.*

Oppido, 1890 szeptember 21-én.

F. évi augusztus 9-én kelt levelünk kiegészítésével ennel tudatom, hogy ugyan f. évi május 15-én *Missignadi* nevű faluban véresek látású eső esett, mit állomásunk két tagja, kik ama faluban szögállati okokból tartózkodtak, nekünk hivatalosan bejelentett. Az állomás parancsnok *Marini G. s. k.*

A tümeny előfordulását tehát hivatalos közegbe bizonyították. Most tehát arról volt szó, mennyiben érdemelnek ezen tanúságtételek hitelt, s továbbá mi történt tulajdonképen a jelzett helyen és időben?

A mult év május 15-én *Missignadi* nevű es *Oppido Mamertino*-hoz négy kilométer távolságban fekvő faluban először délutáni negyedfél órákor, másodízben pedig öt órákor apró, de fényes vércseppekből álló eső esett. A vércseppek emberekre, utca-kövekre, falevelekre és növények leveleire, valamint szőlő- és olajfalevelekre hullottak. Ezek látásra a lakosságot pánii félelem fogta el; mindenki sirt és jajgatott, midőn arcairól és kezeiről a vért letörülgette. Ime itt a világ vége, a megváltó vére visszaesik a bűnös földre, mely névét megvalasztá!

A nagy lármára odasiutetett királyi csendőrök azaz akarták a népet megnyugtanni, hogy a lehulló nedvesség valamely növényből ered, melynek virágját a szél magasra emelte, de végre maguk is belátták, hogy az esőcseppek csakugyan valóságos vér.

A véresőt megelőző és kísérő tümenyek a következők voltak. 1.) Május 11-én este erős déleleti szél, mely 12-vel reggel óránkénti 45 kilométernyi gyorsasággal fújt. Azóta az uralkodó szél a negyedik oldalról csak 4 kilométer gyorsasággal fújt. 2.) A tümeny lefolyásakor a levegő csendes, de sűrű volt; a hegyek ormait, melyek a falut környezik, erős köd takarta. Megfigyeltetett, hogy a vér-eső egy fekete felhőből hullott alá, mely a légkörben nyugatról kelet felé tolongott és a tümeny alkalmával épen a falu fölött vonult el. 3.) A vércseppek mintegy három négyszög kilométernyi tért foglaltak el. 4.) Május 15-én reggel *Oppido*-n, mely *Missignadi* falutól éjszaka-nyugat felé fekszik, nyugati szél kíséretében szintén vér-eső esett, de nem oly erősen, mint az utóbb nevezett helyen. 5.) A véresővel együtt víz nem esett.

Virdia ur jelentéséhez a vörös vérfoltokkal ellepett köveket és faleveleket is odamellélte.

Ezen tárgyak vegytani elemzés végett a római állami vegytani intézetbe jutottak, melynek igazgatósága a következő jelentést nyújtotta be.

«*Kir. vegytani intézet igazgatósága.*

Róma, június 29. 1890.

A beküldött köveken és faleveleken látszó veres-barna vagyis inkább kávészínű foltok egy vér-eső nyomai (?) és csakugyan vérből eredtek. Az elemzés alá vett cseppek 1–4 milliméter nagyságúak. Alakjuk ráncos bór. Vannak olyanok, melyeknek szélei felhajtott és vékony elváni készültek. Minden fizikai jellegnek a megszáradt vérről ugyanazonos. A hőségnek platina lemezen kitéve a kérdéses anyag felfújódik és égett szarvhoz hasonló szagot terjeszt. Végre meggyulad; hamuja elfogy és piszkos-sárga maradványt mutat. Ezen bátralekban tisztán vas reakciók tűnnek fel. Az anyagok elemzése után vas és ecetes jegcek mutatkoztak. Végre az egyik falevélről levett csepp, Mémilin rendszer szerint elemzve a nagyító üveg alatt apró vörös gömböket mutatott (talán madárvér?).»

A tümeny tehát, mint a vegytani intézet jelentése mutatja, alaposan tanulmányoztatott, mindamellett megoldása még nem sikerült. A sokféle tudományos nézetek közül melyek e tárgyban különösen Olaszországban felmerültek, csakis a *moncalieri-i* megfigyelő állomás véleményét akarjuk még e helyütt felemlíteni, mely szerint valamely nagy vándor madár csapat juthatott egy forgó szél áramlatába, s a szégyen állatok egymásba ütdve, vért vesztettek, mely tulajdon sulya által végre a földre esett és a rejtélyes vér-esőt okozta. Ezen feltevés annyival inkább is valószínű, minthogy május közepe táján a *fürjek és seregélyek* vándorlása dél felé meg szokott kezdődni. A tümeny csekély ki-

terjedése, nem különben azon tény, hogy a vércseppek a cseppekben madár-vért véltek felismerni, ezen magyarázat valószínűsége mellett szól. Azonkívül a moncalieri-i meteorológikus állomás még megjegyzi, hogy 1890-ben a fűrvadászat Olaszországban ügyszólván semmit sem ért, mi nagyon természetes, ha meggondoljuk, hogy a szégyen madarak tömegesen veszték el a levegőben. A tudományos kutatások és megfigyelések e téren nem szünetelnek és a moncalieri-i állomás adatainak alapján jelenleg a Missignadi-ban esett vércseppekkel a londoni, párisi és philadelphiai vegytani intézetek termében tüzetes és a tudomány legújabb elvei szerint végrehajtott elemzések folynak.

Nem fogjuk elmulasztani annak idején olvasóinkat a nevezetes tümeny megmagyarázásáról értesíteni. *Dobbs és Fletcher*, a new-yorki meteorológikus állomás intézői egyelőre azt jelentették, hogy a mult évben Florida és Virginia államok területén hasonló tümenyek fordultak elő, melyeknek nyomait és okait most kutatják.

A KIRÁLY GALGÓCZON.

Ő felsége a schvarzenau hadgyakorlatokról alig érkezett vissza Bécsbe, s már azonnal utra kelt, a Nyitra megyében folyó hadgyakorlatok sietvén. A király kíséretében vannak *Károly Lajos, Albrecht, József, Vilmos, Rajner, Frigyes, József Ferdinánd* főherczek. Ő felsége szállását Galgóczon rendezték be a gr. Erdődy kastélyában. A magyar miniszterek közül gr. *Szapáry, Fejérváry Géza és Szögyény* van a király mellett

Utazása közben mindenütt hódoló tisztelet várta ő felségét, így *Nagy-Szombaton*, hol a polgármester üdvözölte a királyt. *Galgócra* e hó 9-ikén reggel 9 órákor érkezett az uralkodó, s azonnal a küldöttsegeket fogadta, kiknek adott válaszában különös figyelmet keltenek az evangélikusok küldöttseghoz intézett szavak, mert a leghatározottabban «kárhozas irányúnak» mondja ő felsége a pánszláv törekvéseket. Ismeretes, hogy a dunáninneni egyházkerületben az igaztás egyre tart. Ő felsége oly élesen elítélte ezt, mint pár év előtt Szécseny diakovári püspök politikai szereplését.

*Galgóc*on a szépen díszített indóházban várták a küldöttsegek, gr. *Szapáry, b. Fejérváry* miniszterek, *Frigyes* főherczeg hadtest-parancsnok. Az üdvözlő beszédet *Thuróczy* főispán mondotta. A király röviden válaszolt, többeket megszólított, s aztán a miniszterelnökkel kocsiba ült. Ezernyi tömeg várt mindenütt. Elöl banderium lovagolt. A kastélyban a grófi család élén Erdődy Ferenc üdvözölte a királyi vendéget. Már tíz órákor megkezdődött a küldöttsegek fogadása. A küldöttsegek legnagyobb részt magyar díszbe voltak öltözve. Először a titkos tanácsosok, kamarások jelentek meg *Seláry József* koronaőr vezetés alatt. A katolikus klérus *Boltizár* czimzetes püspök vezette, az evangélikus egyházat *Baltik* püspök; a katonai tisztikart *Forinyák* altábornagy, *Nyitra* megye küldöttsegeit *Thuróczy* Vilmos főispán, az izraelita hitközséget *Rosenfeld* rabbi. A király minden küldöttseggnek válaszolt, s az egyes tagokhoz megszólításokat is intézett.

A dunáninneni evangélikus egyház küldöttsegeinek *Baltik* püspök által tolmácsolat üdvözlőtere a király ez emlékeztetés szavakkal válaszolt: «*Reményem és elváróm, hogy bármely ajku hiveik körében mindenkor buzgóan ápolni fogják a hűség, vallásosság és kárhozasat irányított ment tiszta hazafiaság érzelmeit, mi által leginkább biztosíthatják maguknak és hit-szoicsaiknak állandó megalégedésemet és további kegyelmemet.*»

Ő felsége délbén *Szapáry* gr. miniszterelnököt és aztán *Fejérváry* br. honvédelmi minisztert hosszabb kihallgatáson fogadta.

Este 6 órákor *udvari ebéd* volt, a melyen résztvettek: *Károly Lajos, József Agost és Rainer* főherczek, *Szapáry gr., Fejérváry br., Szaláry József, Pápay* osztályfőnök és *Hunyady Imre* gr. titkos tanácsosok, stb. Az ebéd után ő felsége hosszabb cserélet tartott.

Albrecht és Vilmos főherczek, *Bauer* br. hadgy-miniszter és a vezérkar főnöke, *Beck* br., délbén Szeredre érkeztek, honnan Ujakra hajtottak, hol a főherczeket *Frigyes* főherczeg várta és üdvözölte. Este 6 órákor érkezett *József* főherczeg.

Galgócz este a legszebben ki volt világítva. Az utcákon késő éjjeli hullámozott az ünneplő közönség.

Szeptember 10-ikének egész délelőttjét a gyakorló téren töltötte ő felsége. A honvéd lovasság rohamát a a király megdöcsölte. Dél 1 órákor tért vissza ő felsége a gyakorlatról. A kocsik Szántó mellett vártak és aztán Galenfalvaig hajtottak, a hol a király kocsira ült. Egyidejűleg *Károly Lajos, József és Rainer* főherczek a gyakorlótérrel Galgócra hajtottak. *Frigyes* főherczeg, mintán a gyakorlat félbeszakítottat, a két fél parancsnokával, a dandárnökkel, a csapatparancsnokokkal és döntőbírókkal hosszabb megbeszélést tartott, kiadta mindkét fél számára a parancsot és aztán Elecskőre lovagolt.

Szapáry gr. és Szögyény miniszterek délután 1 órákor megtekintették a lipótvári fegyintézetet.

Az udvari ebéd 6 órákor volt. Ő felsége e hó 11-én este utazott el *Galgócz*ról *Beazterczére*, hol szept. 12-étől 16-ikáig maradt a hadgyakorlatokon, 16-ikán pedig Temesvárra érkezik a kiállítás megtekintésére.

A 37-İK GYALOGEZRED JUBILEUMA.

Szept. 7-ikén és 8-ikán fényes ünnepélyeket ült Nagy-Várád. A József főherczeg nevét viselő 37-ik számú gyalogezred alapításának 150 éves emlékére tartották meg a jubileumot, melyen József főherczeg is megjelent családjával.

Szeptember 7-én este érkezett meg *József* főherczeg és családja. A népszerű főherczeg üdvözlésére ezrek jelentek meg a vasutnál. Az indóházat, az utcákat feldíszítették. Biharmegye és Nagy-Várád nevében Döry főispán üdvözölte a fenségeket. József főherczeg válaszában kiemelte, hogy mindig szívesen jött Nagy-Várádra, de különösen most, midőn vitéz ezrede 150 éves fennállásának ünnepét üli. *Klotild* főherczegasszonynak és *Mária Dorottya* főherczegnőnek a nagyváradi hölgyek bokrétát nyújtottak át. Folytonos éljénzés közt vonult be a főherczegi család a püspöki rezidenciába, hol *Schlauch* püspök fogadta a klérus élén. Este 8 órákor tizen-nyolcz ágyulós jelezte a katonai dísztakarodó kezdetét mire kivilágították a várat. Utána tűzijáték volt a várban. A dísztakarodót, a főherczegi család iránti tekintetből, a jubiláris ezred tisztai kara vezette s 500 lampionvívó kísérte a zenekart. Így indult a menet a püspöki lak felé. hol *Mária Dorottya* főherczegnőnek névnapja előestéjén szereződött adott. A zenekar eljátszotta a főherczegnő «*Borura derü*» című dalát is, Wolf ezredes pedig küldöttsegg élén gyönyörű virágbokréttát adott a főherczegnőnek. Ezután a püspöki palotában fényes estély volt.

Az ezred ünnepélye másnap kora reggel kezdődött, két zenekar járván be a város utcáit. Reggel 8 órákor a gyakorló térre vonultak. Egy csapat a százötven év előtti egyenruhában jelent meg. A püspök, a hatóság képviselői és nagy közönség voltak tanui az ünnepélynek. A misét *Belopotoczky* tábori püspök mondta. Mise után József főherczeg hosszantartó éljénzés közt a következő lelkes magyar beszédet intézte az ezredhez:

«*Vitézeim! 150 éve, hogy dicső emlékü Mária Terézia császárné és magyar koronás királyunk, megtámadva ellenségeitől, elárulva a vérrokonoktól, a magyar nemzet védelméhez folyamodott és e nemzet akkor az urak palotáiból és szellőkre kunyhóiból sereglett zászlói alá. Elkor Szirmay Tamás ezredes állítá fel a 37-ik ezredet, mely már ez időben aratta a babérokat a véres harcokban. Ezóta minden hadjáratban újabb és újabb fényes tettekkel díszíté történetét és a legsúlyosabb körülmények közt rendületlenül megőrzé hűségét uralkodói iránt. Búsza vagyok arra, hogy az ezred ruháját viselve, mert szememmel láttam két véres csatában bátran és szívós kitartással vinni és csak a tulnyomó erőnek rendben engedni. Ily dicsőséges mult biztosítja az ezred jövőjét is. Vitézeim! Azon fűl szeretet és ragaszkodás, melylyel feleség hadurunk iránt mindig voltunk, emeli ohajainkat a hadak urához, hogy ő császári és apostoli királyi felségét éltesse az ember kor legvégsőbb határáig, népei és katonái boldogítására. Eljen! »*

Egetverő éljénzés harsogott végig a nagy mezőn e szép beszédre. A főherczeg 4000 forintos alapítványának 200 forintnyi kamatait, kitűnő legények és altisztek jutalmazására, László főherczeg osztotta ki s végül az ezred elvonult József főherczeg és a táborokar előtt. A díszebéd a tisztai kaszinóban volt, mely pompásan fel volt ékesítve. A főherczeget igen kellemesen lepte meg életnagyságu képe, melyet Fränkl hadnagy festett. A lakomán az összes előkelőségek részt vettek. *József* főherczeg a királyra mondta az első felköszöntőt. *Wolf* ezredes nagy hatása beszédében a főherczeget és családját illette. Ebéd után mindnyájan a várba hajtottak, hol a legényesség ünnepelt és mulatott, kiket a város vendéglélt meg. A vár bástyáit, gyespárkát, falait elepte a közönség. Volt bandérium, jelmezes menet, nép-

viseleti csoportok, táncz, cirksusz, műkedvelői előadás.

A főherczeg és családját a katonaság és a nagy közönség nagy lelkesedéssel üdvözölte. Az ünnepélyről *Schlauch* püspök estélyére mentek, majd a szinkörbéli díszelőadásra. A főherczeg éjjel után elutazott sürgős katonai tendők intézésére. Üdvözölő táviratok érkeztek *Albrecht* főherczegtől, b. *Bauer* hadgyminisztertől, b. *Beck* vezérkari főnöktől is.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A népmesékről figyelemreméltó kötet jelent meg *Losonczon, Pintér* Sándortól, ki a palóc népmondák és mesék burgó gyűjtője. A 192 oldalnyi kötet címe: «*A népmesékről, 13 eredeti palóc mesével, írta és leírta Pintér* Sándor. Jóbarátok számára ötven példányban.» Bevezetőleg a gyűjtemény több külön fejezetben foglalkozik a mesékkel, kutatva azok eredetét, elterjedését már a régi korban, kezdve a latinoknál és görögöknél, szövege a magyar népmese irodalmáról, a népmesék eredetéről elméletéről, alakulásáról, és egy fejezetet szentelve a palóc meséknek. Az elmélet, melyet *Pintér* fejtett a népmese eredetéről, nem mindenben egyez azokkal az elvekkel, a miket a népmesék buvárai állapítottak meg. A könyv főrészt a tizenhárom palóc mese teszi, melyet a szerző a nép elbeszélése után írt, s a palóc kiejtést is igyekezett visszaadni. Ekkép nemcsak népköltési darabokat nyújt, hanem nyelvészeti adalékokat is. *Pintér* gyűjteménye meg is érdemli, hogy a népnyelv kutatói foglalkozzanak vele.

Nyelvtudományi munkák. A tud. akadémia kiadásában két nyelvtudományi munka hagyta el a sajtót, mindkettő eredeti kutatások eredménye.

Az egyik: «*A magyar nyelvírások osztályozása és jellemzése.* Írta *Ballassa József*. Ez érdemes munka a magyarság egész nyelvtudományát levő összes nyelvírásokat teszi beható vizsgálát és ismertetést tárgyává. Kimerítő, általános fejezetek után részletesen foglalkozik az egyes nyelvírássterületekkel, melyek számát nyolczban állapítja meg; mindegyiknél külön foglalkozik a benne előforduló egyes nyelvírásokkal, melyeknél megnevevni többet ismert. Végül a nyelvírások fontosabb hang- és alaktani sajátosságait teszi beható fejtetések tárgyává. A munkához a magyar nyelvírások nagy színes térképe van csatolva. A 150 oldalra terjedő munka ára 1 frt 50 kr. — A másik mű: *Deli lapp szótár*, írta dr. *Halász Ignác*, ki az akadémia támogatásával utazta be Svédországnak lappok által lakott részét, s a hely színén maga gyűjtötte a lapp szövegeket. A lapp szótár az egyes szavak értelmét a magyar mellett németül is közli, a munka, — mint a maga nemében speciális — az idegen tudósok figyelmére is igényt tartván. Ára 1 frt 60 kr.

Akadémiai értekezések. Az akadémián tartott értekezésekből megjelentek: *Emlékbeszéd* Rónay Jácint rend. tagról Pór Antaltól. A függelék a kézirat gyanánt 10 példányban megjelent «*Naplótörödek*» tartalomjegyzékhez közli. Ára 30 kr. *Tanulmányok a rómaiak daciai aranybányászatáról*, *Téglás Gábor*tól; ára 90 kr. *Sprachfotografiai tanulmányok*, *Gothard Jenő* székfoglaló értekezése, ára 30 kr. *Vizsgálatok az izomrágás lefolyásának módosulatairól*, a *Jendrassik-féle összehúzóerű elmélet* alapján, *Regőczy Nagy Imrétől*, ára 60 kr. «*Mathematikai és természettudományi értesítő*»-ből a 8-dik kötet 8–9-dik füzet, dolgozatokkal *Daday Jenő, Winkler Lajos, Méhaly Lajos, Szily Kálmán, Hegyfoki Kabos és Wittmann Ferenc* tollából. A befejezett kötet címlapja és tartalomjegyzéke is a füzethez van melléve.

Kötemények ezimen egy 14 ívre terjedő kötetet szándékozik ez év végén kiadni *Petri* Mór zilahi főgimnáziumi tanár. Tíz év óta résznit az irodalmi társaságok felolvasó üléseiről, résznit a fővárosi színpadon s napilapokból ismeretes a neve. A megrendeléseket október hó 25-dikéig kéri, hogy nevére ezimezve küldjék el. A kötetet egy fővárosi czég állítja ki. Ára füzve 1 forint 60 kr., díszkötésben 3 frt. Gyűjtőknek 10 előfizető után tiszteletpéldány.

Nemzeti színház. A régibb jeles spanyol szín-műírók egyikének, *Alarcon*-nak egyik vigjátékát mutatják be szept. 9-ikén a nemzeti színpadon, hol a XVIII. századbeli költő is ekkor jelent meg először közönségünk előtt. Vigjátékát: «*A hazug*», vagy: «*Az igazság is gyanus*», még *Györfy Vilmos* fordította le életé utolsó idejében, s a nemzeti színház gondosan hozta színre, a legjobb erőket foglalkoztatván az egyes szerepekben. *Alarcon*-nak nem volt az a hatása az első előadásakor, mint *Moreton*-nak vagy *Calderon*-nak, kiket közönségünk azonnal megszeretett. Vidámság, komoly pathosz, elémesség, mulatságos helyzet, az alakok humora sok változatosságot nyújt

a színműnek, a cselekmény azonban kevés, a színpadi kidolgozáson a néző megérzi, hogy a régi idők terméke. Így «*A hazug*» nem keltett valami zajosabb tetszést.

Alarcon e darabjának hősét, a javíthatatlannul hazudozó *Garcia* lovagot, nem egy író másolta már, utánozva a mesét is; maga *Cornelle* is. Ez a *Garcia* gyönyörűségből hazudik, s kész hazugságaiért élet-halál harcot vívni. Ha rájönnek hazugságaira, újabbakkal végzi ki magát. Apja meg akarja házastani, hogy talán így komolyabb lesz, s donna *Jacintát* szemeli ki számára. *Garcia* ki akar térni a házasság elől, s azt hazudja apjának, hogy ő már nő. Nagy fantáziával kitalált regényes mesét mond el. Egyik barátjának pedig egy folyóparti napszerző ünnepélyt beszél el, melyet egy hölgy tiszteletére rendezett. Ezért egy lovag kihívja, s *Garcia* azt beszéli a párbajról, hogy ellenfeleinek a fejét ketté hasította. A hazugságok e hálójában nemsokára fönnekad a hazug. Apja megtudja, hogy a salamancai feleség se egyéb hazugságnál s haragja nagy. *Garcia*, megbékítendő apját, bevallja, hogy szerelem vitte a hazugságra, mert donna *Lucreciát* szereti s e föllentéssel akart kibujni a házasság alul. De már nem hisz neki apja. *Garcia* tehát azonnal megkéri *Lucreciát* apjától, don *Juan* de *Lunától* leánya kezét. Megkapja. De rajt veszt, mert kislit, hogy ő *Jacintát* hitte *Lucreciának*. *Jacinta* don *Juan* de *Sosáé* lesz, ő pedig kénytelen szavának állni, s a keserves sóhajjal «*egyszer szerettem igazán, akkor se hitték el*», lép a nem keresett házasság igájába. *Garcia*át *Zilahi* játszotta jó humorral. Kiemelkedők még *Berecsényi* (don *Beltan*) és *Pálfi* (don *Juan* de *Sos*), valamint Cs. *Alségi* *Ilon* és *Maróthy* M.: kik a fiatal donnák szerepében szeretetreméltók voltak. Láttunk egy pár ügyes jelenetet *Dezsőtől* is, a ki *Tristant*, *Garcia* szolgáját játszotta.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

Magyar turista-egyesület. A Kárpát-egylet budapesti osztálya arra törekedett, hogy az egyesület székhelye Budapest legyen. Ezt a legutóbbi közgyűlés elutasította, s most a budapesti osztály külön válik s magyar turista egyesület alakít Budapesten.

A választmány egyhangulag elhatározta ezt és közgyűlést hív össze, melynek a budapesti osztály feloszlását fogja eleje terjesztetni. Határozatáról a Kárpát-egylet összes osztályait értesíteni fogja és folszólítja őket együttes eljárásra. A választmányi ülés után a jelenlevők magánutazásukat tartották, melyen a további teendők beszélték meg. Semmi kétség, hogy a közgyűlés a folszólást ki fogja mondani. Ezután nyomban alakuló gyűlés lesz, megalakul a *Magyar turista-egyesület*. Ennek alapszabályai kidolgozását a tanácskozás a bizottságra bízta. Az új egyesület oly módon fog megalakulni, hogy központi vezetőség alatt önállóan működő osztályokat szervez az országban minden turistai tekintetben érdekes vidéken. Megalakul pl. a budapesti osztály a Kárpát-egylettel budapesti osztálya helyén, vidéki osztályokul pedig egyelőre a Kárpát-egyletnek azokra az eddigi osztályaira számít, melyek hozzája fognak csatlakozni. Az egyesület további csatlakozásra fogja szólitani az országban levő többi rokon csele egyesületeket.

MI UJSÁG?

Széchenyi-ünnep Nagy-Czenken. Széchenyi István gróf születésének századik forduló napját szeptember 21-én ünnepel meg Széchenyi, a nagy hazafi szülőhelyén, Nagy-Czenken. Az ünnepélyt, melyen Kis-Czenk is részt vesz, 20-án este kezdik meg a harangok megszólaltatásával. 21-én délelőtt csendes misét tartanak, azután leleplezik Széchenyi arcképét és ünnepélyesen kimondják, hogy a két község emlékszürot is fog állítani. Végül koszorút tesznek Széchenyi sírjára.

Berzsenyi szobra. Vas megyében azzal a kegyeletessel gondolatlag foglalkoznak, hogy *Berzsenyi* Dánielnek szobrot állítsanak. A Vas megyében megjelenő lapok meleg hangú felhívásokat intéznek a megye közönségéhez, hogy a jeles költő szobrára gyűjtéseket indítsanak.

Haynald érsek a nemzeti muzeumnak. Haynald bíboros érsek fűvészyűjteménye és könyvtára, melyet a nemzeti muzeum örökölt, még mindig *Kalocsán* van az érseki palotában. Istvánffy muzeumi ör, kit a muzeum igazgatósága a hagráték megvizsgálása végett *Kalocsára* küldött, már megfelelt feladatának s legközelebb elkészíti jelentését, melyet a miniszterium elől terjesztene. A hagráték igen nagy, legalább három teremre való. Minthogy pedig a muzeumban nincs ennyi szabad hely, a gyűjtemények a miniszter intézkedései *Kalocsán* maradnak.

Tizezer forintos adomány. Az *Egerben* fennálló és az angol kisasszonyok felügyelete alatt álló nyilvános leányiskola bővítésére *Zsendorich József* apátkanonok, egyházmegyei felügyelő, tizezer forintot adományozott.

Petőfi debreczeni szobája. Nehány évvel ezelőtt az írók és művészek debreczeni kirándulása alkalmával emléktáblával jelölték meg a házat, hol *Petőfi* Debreczenben 1844-ben lakott. Ez a ház a Nagyvárad-utczán van és tulajdonosa *Sáska Ignác* volt, a ki mindig kegyelettel viseltetett ama szoba iránt, melyet *Petőfi* megénekelte. Ez az a szoba, melyben *Petőfi* a hideg boglyakemence mellett pipájának tüzenél melegedett. *Sáska Ignác* fogadalmat tett, hogy ebben a szobában, a míg ő él, minden úgy maradjon, a hogy *Petőfi* idejében volt. Fogadalmát meg is tartotta és habár a ház homlokzatát ki is építtette, a *Petőfi*-szobát változtatlanul hagyta. *Sáska Ignác* meghalt s a porta más tulajdonos kezére jutott. Az új gazda nem gondolkozott úgy, mint a régi és a *Petőfi*-szobát leromboltatta, hogy helyére más épület emelhesse. Az írók és művészek emléktáblája a ház homlokzatára van kitéve.

Jókai látogatása szülővárosában. *Jókai* a mult héten látogatást tett Komáromban, szülővárosában, hogy fölkeresse régi ismerőseit, s megnézzé a kiállításat. A nagy író a legmelegebb fogadtatás várta mindenhol.

Több házra zászlókat tűztek, s a város nagy fiát *Tátray* József polgármester üdvözölte a vasutnál, honnan fogatok kísérték a kiállításra. Itt *Tuba János* kiállítású elnök vezette. Majd a «*Jó pásztor*» vendéglőben gyűlt össze nagy számú válogatott társaság. Ott voltak *Pap Gábor* ref. püspök, *Zuber* főispán, *Beothy* *Zsigmond* főrendiházi tag, *Pulay Géza* törvényes elnök, *Ordódy Pál* orsz. képviselő, stb. Az első felköszöntőt *Tátray* polgármester mondta *Jókai*-ra, a város ünnepeit vendégére. *Jókai* válaszáat határtalan lelkesedéssel fogadták. Gyermekkori reminiscenciáin kezdte, majd a gazdag s utána elemi csapásoktól sújtott városról emlékezett meg, mely mindenkoron a hazafiasz fészke volt. Az estét *Festzy* *Lajos* vendégszerető házánál töltötte *Jókai*, miáltal az iparos ifjuság rendezett szereződött tiszteletére. Másnap délelőtt szülőházát, a mely díszes emléktáblával van megjelölve, kereste föl *Jókai*. A táblát tíz év előtt leplezték le. *Jókainak* most nyit először alkalm a város hazafias kegyeletének e jeleiről személyesen meggyőződni. A mint a költő a ház elé ért, levett kalappal szemlélte a falba erősitett gránittáblát s azután látható megindulással lépte át a küszöböt. Mintán a ház az izraelita hitközség tulajdona, a hitközség nagy számmal megjelent tagjai nevében dr. *Vásárhelyi* *Domokos* elnök üdvözölte, a mire *Jókai* válaszában, örömeinek adott kifejezést, hogy nem hiába küzdött a zsidó felekezet jogaiért, mert annak mindenhol tapasztalt hazafiaságában megkapta a jutalmat. Majd kezét szorítva a jelenlevőkkel, barátságosan elbeszélgetett s rövid időzés után *Schitzer* rabbi által kikísérve, eltávozott. *Jókai* még a délelőtti folyamán Ó-Gyallára rándult rokonai birtokára.

A szabadságharc emlékeinek kiállításra még mindig gyarapodik érdekesbűl érdekes tárgyakkal, s *Kossuth* is több emléktárgyat küldött. *Länder* *Katalin* pedig beküldte *Kossuth* tábori övét és *Lambergnek* azt a kardját, a mely rajta volt, mikor meggyilkolták. *Kossuth* öve, mely nemzeti színű nyers seleméből készült, mégélesen jó állapotban van, *Lamberg*, mely sárga selyemből készült, már foszlásnak indult egy kissé. Az övön itt-ott rozsdabarna vérfoltok látszanak.

Pár nap előtt *Jókai* is nagy figyelemmel nézte végig — leánya és veje kíséretében — a nagy érdeklő tárlatot. A mikor a fegyvergyűjteményben a nemzetőrök kaszáit nézegette, oda szólt leányához: «*Látd lányom, ilyen fegyverekkel foglalták el azokat az ágyúkat.*» A sok *Petőfi*-arckép közül rámutatott egyre, a *Barabás Miklóstól* valóra: «*Ez az igazi, ilyen volt Petőfi.*» A Bem tábornokra, ennek nagy-szebeni csatáira vonatkozó képeknek sok érdekes dolgot beszélt el környezetének *Jókai* Bem apóról. A vértanú gyászszobájában kezébe vesz egy kardot: «*Ilyen volt nekem is.*» Épen ilyen széles pengéjű, egyik oldalán szűz Máriával, a másikon a kettős keresztel. Mondták *Jókainak* hogy ez *Damjanich* kardja. *Jókai* elmerengett a vértanú rablánczainak nézegetésében, elgondolkozik valamin, majd visszatért *Damjanich* kardjához, kézbe vette újra, egy szünetet vett: «*Az én kardom ez, — szólt megfogott hangon, — én adtam Damjanichnak; a nagy-arló csata után kaptam, hogy*

HÖLGYEK FIGYELMÉBE!!

A legújabb és legkitűnőbb, Dr. Haebon-féle arctisztító kenőcs és bőrszépítő szappan ára nagy tégely 60 kr., kicsi 35 kr. szappan 35 kr. Kapható Budapesten Török József gyógyszer. és az ország jobb híru gyógyszerházaiban.

1891. szept. 177. sz. 1891. szept. BUDAPESTI SZEMLE

a M. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszti

GYULAI PÁL.

TARTALOM:

Egy francia követéség keleten. (I.) — Huszár Imrétől. Az aranyvaluta behozatala Németországon. (II.) — Pisz-tóry Móról.

A törökök és a Balkán népek. — S. I. A. Jenatsch György. (II.) Regény Meyer F. K. után, németből.

— S. M.

Költemények: Bál után... Góbi Imrétől. — Az új görög dalnok. Byron után, angolból. — Spóner Andortól.

Egy kis család. Rajz. — Tutsek Annától.

A földrajzi helyzet szerepe a városalapításokban. — Hantusz Istvántól.

Értéktől: Kazinczy Ferenc levelezése. Második kötet — n. — Riga E. Alexander Hardy et la théâtre français à la fin du XVI. et au commencement du XVII. siècle. — r. — Bubic Zsigmond: Cornaro Frigyes, velencei követ jelen-tése Buda várának 1686-ban történt ostromáról és vissza-vételéről. — d. — Jókai Mór: A tengerszemű hölgy. Regény. — i. — Nyitól levél a szerkesztőhöz. — Lederer Bélától. — Hibajegyzék.

Megjelen évenként 12-szer 10 ívnyi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, fél évre 6 frt.

Franklin-Társulat

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest.

Legolcsóbb magyar és német zsebszótár!

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

TIPRAY JÁNOS.

**NÉMET-MAGYAR
ÉS
MAGYAR-NÉMET
ZSEBSZÓTAR.**

Második kiadás.

A két rész egy kötetbe fűzve 60 kr.,
egy vászonkötésben 80 kr.

SCHLICK-féle vasöntő és gépgyár részvénytársaság BUDAPESTEN.

Gyár és irodák: VI., külső Váci-út 1696/99.

Városi iroda és raktár: Podmaniczky-utca 14. — Fiók-raktár: Kerepesi-út 77.

Ajánlja kitűnő és szilárd szerkezetű,

gőz- és járgánycséplő-készületeit és számos első di-jakkal kitüntetett szabad. SCHLICK-féle 2 és 3 vasu ekéit

és szabad. mélyítő-ekéit, eredeti SCHLICK és VIDATS-féle egyvasu ekéit, — talajmívelő eszközeit, boronait és rögtörő hengereit, valamint

Schlick-féle szab. „Haladás” sorbavetőgépeit.

Készletben vannak továbbá: gabonatisztító rosták (BAKER és VIDATS rendszer), takarmánykészítő gépek, tengerei mor-zsolók és darálók, szabad. Jókay-féle „Hungaria” daráló-gépek orvoshajtásra, őrlőmalomok és olajmalomberendezések. Eredeti amerikai képekű és marok-rakó arató-gépek és fűkaszálgépek, szállítható mezel vasutak stb.

Előnyös fizetési feltételek.
Legutányosabb árak. Árjegyzékek kívánatra ingyen s bérn.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utca 4. sz.)

„Hazánk legkedveltebb savanyuvize” A MOHAI ÁGNES FORRÁS.

Legjobb asztali és üdítőital.
Ő fensége József főherceg asztalán rendes italul szolgál.
Friss töltésben mindenkor kapható
ÉDESKUTY L.,
cs. és kir. és szerb kir. udv. szállítónál, Budapest.
Ugyazint minden gyógyszerházaiban, fűszerkeres-
kedésben és vendéglőben.

RÉTHY JÁNOS mérnök, nemzetközi szabadalmi irodája.

BUDAPESTEN,

Erzsébet-körút 14. sz.

ezskölki

új találmányok szabadalmazá-

sát és a szabadalmak meghos-

szabbítását bármely államban.

Elvállalja a találmányok ér-

tékesítését és védelmét. Min-

dennemű felvilágosítással szolgál

szabadalmi ügyekben. — Véd-

jegyeket belajstromoztat min-

den államban.

Ruzsicska Ármin, Budapest.

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Könyvtárak és költő-intézet

Legjobb és Leghíresebb Pipere Holgypor La VELOUTINE Különleges Rizspor BISMUTAL VEGYÍTVE CH. FAY, ILLATSZERESZ, PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

WALLA JÓZSEF cementáru-gyára építési anyagok raktára

Budapest, VII. ker., Rottenbiller-utca 13. sz.

Vallalkozik:
**GRANITTERAZZO,
BETONIROZÁSOK,
CSATORNÁZÁSOK,
SZŐKÓKUTAK,
CZEMENT-LAPOK ÉS
MOZAIK LAPOKALAI
KÖVEZÉSEK
elkészítésére stb.**

Raktárt tart:
**KERAMIT LAPOK,
KEHEIMI LAPOK,
METTLACHI LAPOK,
TERRACOTTA-ÁRUK,
KÖFEDÉLPEP,
TÜZÁLLÓ TEGLAK,
KEMÉNY RAKVÁ-
NYOKBOL stb.**

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

38. SZÁM. 1891.

BUDAPEST SZEPTEMBER 20.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt fél évre 6 •
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
fél évre 4 •
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt
fél évre 3 •
Külföldi előfizetőknek a postailag
megfizetett utalványt is csatolandó

KUN BERTALAN.

A TISZÁNINENI ev. ref. egyházkerületnek ritka szerencséje van a kormányán ülő férfiak hosszú és áldásos életéhez. Már 1873-ban megünnepelhette egyik büszkeségének, id. Vay Miklós bárónak, a mostani koronaörnek és főrendiházi elnöknek, mint főgondnokának fél-százados egyházi hivataloskodását. Most pedig, épen ma, szeptember 20-án, főpásztorának, Kun Bertalan püspöknek tiszteletére ül öröm-ünne-
pet, s ünnepése — a mutatkozó jelek szerint — úgy a jubiláns rokonszenvet keltő egyénisége és hosszú, küzdelmes pályáján szerzett érdemei miatt, valamint az országos feleke-
zeti viszonyok mai újabb alakulása s a két prot. egyház zsinati előké-
születei folytán, nemcsak magának az érdekelt kerületnek, hanem az egész hazai protestáns egyháznak is emlékeztető ünnepe lesz.

S valóban, a ki csaknem egy ne-gyedmilliónyi honfitársunk lelki élete felett van hivatva örködni és örködik is valódi atyai gonddal, megérdemli, hogy életének oly nagy fordulópontján mindenkinek le-gyen számára egy-egy melegebb szív-dobbanása.

Kun Bertalan, az ötven éves pap, a huszonöt éves püspök, az ev. ref. egyetemes konvent egyházi elnöke, Felső-Nyárádon, Borsodmegyében, 1817 január 21-én született. Tanult szülőföldjén, Beregszászban, Miskolcon, Sárospatakon, hol theolo-giai tanfolyamot végzett és Iglón, hol Pákh Albert atyjának házában a német nyelvben tökéletesítette magát. Már Miskolcon a Palóczy László dícséretére, Sárospatakon összes tanárainak szeretetére, Iglón pedig a Pákh Mihály superinten-dens barátságára tette magát érde-messé.

Mikor az iskolákban és nevelői minőségében szerzett ismereteivel odáig emelkedett, hogy a gagy-bátori (Abaujmege) ref. gyülekezet méltónak találta őt, a 24 éves ifjút, lelkészévé választani 1841-ben, ko-molyan számot vetett önmagával s úgy tapasztalta, hogy még nincsen

elegetdő útravalója. Nálánál könnyebb lelkeket talán elbizakodottakká tett volna ez az eléje járuló tisztelet: őt további munkára s tehetsé-geinek pallérozására ösztönözte. Gyülekezetének engedelmeivel külföldre sietett (1844) s Bécsbe, Lipcsébe, Hallét és Berlínbe járva, lelkében meg-izmosodva tért haza, hogy az egyetemeken a külföldi egyházi és iskolai élet tanulmányozása közben szerzett ismereteit hívei körében s azok javára értékesítse. Mihelyt felismerte helyzetét s a gyülekezet életén rágódó betegségeket, legott hozzáfogott a gyógyításhoz, a reformáláshoz. Erélyes főgondnokról gondoskodott, az egyház-tanácsot leköszönésre bírta s új embereket gyűj-

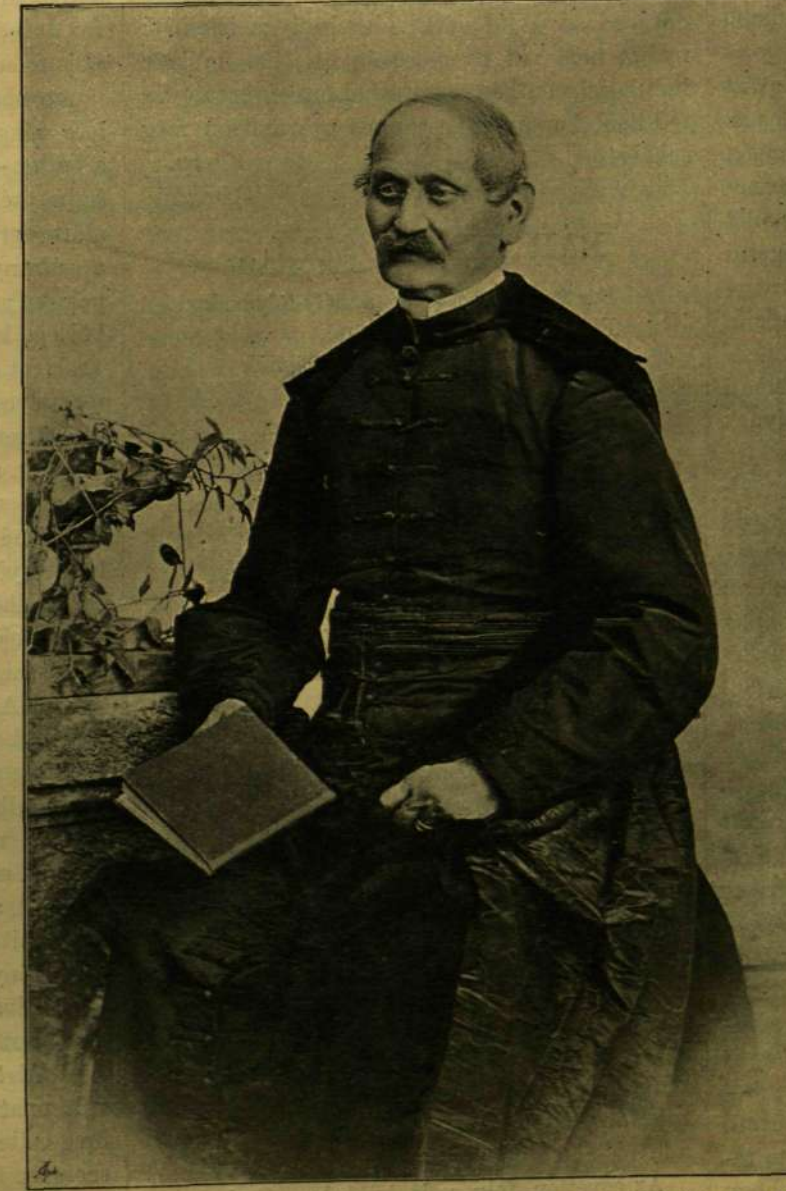
tott a kormányrud köré; az anyagi szükségét a hívek önkéntes áldozataiból fedezte; behozta a kényszer-iskoláztatást, tornyot, templomot ja-vított, új iskolát emeltetett s hatáskörében mindent elkövetett az egyházközség haladására.

Az abaúji egyházmegye is tapasztalt erélyét és tapintatát s már erősen mutatkozó írói ké-pességét méltányolta, mikor pár évi lelkipásztor-kodása után, 1845-ben aljegyzőjévé választotta.

A tekintélyben mindinkább növekedő gagy-bátori fiatal papot nyolcz évi ott működése után a miskolci egyház hívta és nyerte meg magának. Már ekkor az egész tiszánineni ke-rületben tisztelt neve volt, mert a Török és Szé-kács által szerkesztett „Prot. Egy-házi és Iskolai Lap”-ban többször felszólalt fontos egyházi és iskolai kérdésekben. Miskolci állomását 1850-ben foglalta el s még ugyanez évben a kerület is dékánjává vá-lasztotta.

Hogy miskolci papságát is mily nemes irányban tudta értékesíteni, s hogy új helyzetében is a régi, a feltörekvő, munka- és kötelesség-szerető férfi maradt, — azt mi sem bizonyíthatja fényesebben, mint az, hogy a kerület négy év mulva aljegyzőjévé (1854), s újabb hat év múltán (1860) főjegyzőjévé választotta. A tudós Zsarnay Lajos-nak, a sárospataki főiskola hírneves tanárának és papjának lépett örö-kebe. S mikor 1866-ban a püspök-ségre emelt Zsarnay váratlanul el-halt, Kun Bertalan, a szintén nagyérdemű Hegedűs László alsó-zepléni esperessel szemben, a püspöki székre emeltetett s Vis-nyón szeptember 30-án hivatalába beiktatott.

Ötven éve pap s huszonöt éve áll és működik a püspöki polcon, s a kik őt hivatása körében ismerik, csak tisztelettel szólhatnak róla; állásának disze, s a kortársak elis-merése nem szédítette meg egy pil-lanatra sem; maradt minden újabb, előnyös változás mellett is a régi, egyszerű, szerény, kevés igényű, in-kább dolgozni, küzdeni, mint ren-delkezni és parancsolni szerető egy-házi férfiú.

KUN BERTALAN,
ötven éves pap és huszonöt éves püspök.